

Balanç i perspectives de la cooperació descentralitzada entre governs locals euromediterranis

Balanç i perspectives de la cooperació descentralitzada entre governs locals euromediterranis

Diputació
Barcelona
xarxa de municipis

EUROMED

Hi col·laboren:

Coordinació: Direcció de Serveis de Relacions Internacionals
de la Diputació de Barcelona

© Diputació de Barcelona
Primera edició: novembre de 2005

Disseny i producció: Institut d'Edicions
de la Diputació de Barcelona
Impressió: Anglofort, SA.
ISBN: 84-9803-086-2
Dipòsit legal: B-50.058-2005

Índex

Pròleg	5
Presentació	7
Declaració de Barcelona	9
<i>Barcelona Declaration</i>	11
<i>Déclaration de Barcelone</i>	13
Balanç i perspectives de la Cooperació Descentralitzada euromediterrània	17
I. El context de la cooperació a la Mediterrània	17
1. Marc de referència	17
2. El procés de Barcelona i la política europea a la Mediterrània	19
3. La situació de l'Associació Euromediterrània	20
4. La Política Europea de Veïnatge	22
5. Trets més rellevants de la situació als països socis mediterranis	25
5.1. Evolució socioeconòmica	25
5.2. Desenvolupament humà	27
5.3. Llibertats civils, drets polítics i governança	29
5.4. La descentralització i el paper dels governs locals als països socis mediterranis	30
6. La relació nord-sud a la Mediterrània	34
6.1. La fractura demogràfica	34
6.2. Competència i complementarietat econòmica	35
6.3. La dimensió cultural	37
II. La Cooperació Descentralitzada Pública a la Mediterrània	39
7. Conceptualització, evolució i enfocaments sobre la Cooperació Descentralitzada	39
7.1. La Cooperació Descentralitzada Pública dins el sistema de cooperació al desenvolupament	39
7.2. La Cooperació Descentralitzada Pública al estats membres de la UE	40
7.3. Cap a un nou enfocament de la cooperació descentralitzada	44
8. Cooperació a la Mediterrània	47
8.1. Introducció	47
8.2. La Cooperació Descentralitzada Pública de la UE a la Mediterrània	49
8.3. Alguns exemples d'iniciatives i projectes de Cooperació Descentralitzada Pública a la Mediterrània	51
9. Noves perspectives de la Cooperació Descentralitzada Pública en el marc de la Nova Política Europea de Veïnatge a la Mediterrània	55

10. Àmbits d'especial rellevància per a la Cooperació Descentralitzada Pública a la Mediterrània	57
10.1. Governança i gestió municipal	57
10.2. Medi ambient urbà i sostenibilitat	59
10.3. Fluxos migratoris	60
10.4. Seguretat i pau	61
10.5. Altres àmbits vinculats al desenvolupament local i la cohesió social	62
11. Primeres conclusions i reptes per al desenvolupament de la Cooperació Descentralitzada Pública a la Mediterrània	64
Resums executius	69
<i>Appraisal of and Prospects for the Decentralised Co-operation among Euro-Mediterranean Local and Regional Governments</i>	69
<i>Bilan et Perspectives de la Coopération Décentralisée entre collectivités locales euro méditerranéennes</i>	72
Bibliografia	77

Pròleg

La província de Barcelona, i amb ella la Diputació, que dóna servei als 311 municipis que hi pertanyen, té un ferm compromís europeista, una notòria identitat llatina i una decidida vocació mediterrània. Per història, però també per voluntat actual: perquè som europeus i som mediterranis, perquè aquests són els dos espais principals on es projecta la nostra feina.

Amb l'organització del seminari «Balanç i perspectives de la cooperació descentralitzada entre governs locals euromediterranis», la Diputació de Barcelona pretenia donar resposta a un doble objectiu. Primer, reflexionar sobre el camí recorregut en el camp de la cooperació descentralitzada en l'àmbit de la Mediterrània. I, segon, debatre sobre les perspectives que –a mig i a llarg termini– caldria que orientessin aquesta cooperació.

La trobada, que es va organitzar conjuntament amb l'associació europea Arc Llatí i amb el suport de la Comissió Europea i del Comitè de les Regions, va constituir un pòrtic a les activitats programades a Barcelona per celebrar el desè aniversari del partenariat euromediterrani. Per això, es va elaborar i discutir una declaració final que va ser presentada a la Conferència Euromed de Regions Barcelona +10, els dies 25 i 26 de novembre del mateix any 2005, immediatament abans de la Cimera extraordinària del 10è aniversari de la Declaració de Barcelona, que va reunir a la capital catalana els caps d'Estat i de govern del partenariat euromediterrani.

Amb aquest intens i fructífer seminari, que va comptar amb la participació de nombrosos i qualificats representants de diverses administracions públiques i entitats de la societat civil de les dues bandes de la regió mediterrània, no solament vam voler contribuir a la millora i la potenciació de la cooperació descentralitzada local, sinó també reafirmar el fet que precisament aquesta cooperació entre governs locals i regionals de les dues riberes constitueix un factor imprescindible per enfortir els processos democràtics i per garantir la llibertat i el progrés social en tot aquest territori.

Per aconseguir que aquesta ambició esdevingui una realitat cal una major implicació de tots els actors i agents, així com la mobilització de més recursos econòmics. En aquest sentit, una de les idees més presents en els debats va ser la necessitat d'exigir a la Unió Europea que incorpori més decididament la perspectiva mediterrània i local a les polítiques comunitàries.

Només si som capaços d'extreure les lliçons adequades de l'experiència en cooperació local de la darrera dècada, i si incorporem aquesta reflexió a la nova política de veïnatge de la Unió Europea per al període 2007-2013, podrem afrontar amb possibilitats reals d'èxit els enormes reptes que tenim plantejats actualment, i que afecten temes clau en tots els nostres països: la cohesió social, les migracions, la igualtat d'oportunitats, la governabilitat, el medi ambient i la sostenibilitat econòmica.

Hem de superar definitivament les reduccionistes visions estatals en les relacions transmediterrànies, i per això és important que la nova Política de Veïnatge incorpori la perspectiva dels ens locals i supramunicipals, és a dir, que els interessos territorials hi siguin explícitament contemplats, perquè només establint instruments àgils i flexibles i fixant objectius concrets aquesta nova política de la Unió Europea aconseguirà generar dinàmiques de treball interregionals favorables al desenvolupament local, a la pau i al progrés en la regió.

Celestino Corbacho

President de la Diputació de Barcelona

Presentació

En el marc dels actes de celebració del desè aniversari del Partenariat Euromediterrani, la Diputació de Barcelona va organitzar, els dies 14,15 i 16 de setembre de 2005, en col·laboració amb l'Associació Arc Llatí¹ i el suport de la Comissió Europea i el Comitè de les Regions, el Seminari sobre «Balanç i perspectives de la cooperació descentralitzada entre governs locals euromediterranis».

La cooperació descentralitzada entre col·lectivitats territorials ha estat una de les assignatures pendents del Partenariat Euromediterrani. Malgrat la desaparició del programa MED-URBS, les col·lectivitats territorials segueixen apostant pel partenariat i la cooperació en aquesta zona.

El Seminari va comptar amb la presència de representants de les entitats organitzadores així com de reconeguts experts de tota l'àrea mediterrània per debatre i fer propostes entorn a la cooperació internacional descentralitzada pública entre col·lectivitats territorials de la Unió Europea i dels països del Partenariat Euromediterrani. En la sessió de clausura es va aprovar una Declaració final que aposta per una Cooperació Descentralitzada Pública i una major visibilitat de les actuacions dels governs territorials al Mediterrani.

El Document-Base pretén situar i clarificar aspectes rellevants de la Cooperació que porten a terme els governs territorials en l'espai euromediterrani. Combina i analitza els dos components centrals d'aquesta reflexió. Per una part la conceptualització i el marc de la Cooperació Internacional Descentralitzada Pública i específicament el seu funcionament i antecedents a la conca mediterrània. La creixent participació de regions, províncies i ens locals en la cooperació internacional europea, ha tingut i té una rellevància destacada en el Mediterrani.

1. Arc Llatí és una associació de diputacions i consells insulars espanyols, províncies italianes i departaments francesos del Mediterrani occidental, que s'estén per un euroterritori policèntric del sud d'Europa i que va des de l'Algarve portuguès fins a Sicília. Fidel al seu compromís d'incorporar la perspectiva mediterrània i local en les polítiques de la UE i amb motiu del Xè Aniversari del Procés de Barcelona, Arc Llatí organitza tota una sèrie d'esdeveniments per fomentar el debat i la reflexió sobre la cooperació en el Mediterrani i les relacions euromediterrànies.

D'altra banda, el document s'intenta clarificar en el marc d'aquesta cooperació dins l'anomenada 'associació euromediterrània' (*Euro Mediterranean Partnership*), en concret, el nou instrument europeu de Política Europea de Veïnatge (PEV).

No es pretén, a través d'aquest document, cobrir tots els aspectes o dimensions del tema, ni ser exhaustius. Es tracta d'un document de treball que facilita informació de base per emmarcar la reflexió que es pretén promoure. Tanmateix, el document presenta diferents aproximacions, polítiques i experiències que s'han anat gestant des de diferents estats membres i des de la pròpia Comissió.

Cal subratllar que aquest document es complementa i enriqueix amb els documents temàtics, realitzats per diferents experts, això és: *Cooperació Descentralitzada Pública i Polítiques de Cohesió Social*, de Benedetta Oddo; *Les polítiques de la Unió Europea sobre migracions i desenvolupament en el Mediterrani. El paper de les autoritats locals i dels emigrants en el codesenvolupament*, de Andrea Stocchiero (CESPI); *La Cooperació Descentralitzada dels governs locals en el Mediterrani als serveis de la pau i la seguretat*, de Jesús A. Núñez Villaverde (IECAH); *Metodologia, organització i funcionament de les xarxes internacionals de les col·lectivitats territorials*, de Adda Bekkouche, i *Capacitats institucionals, governança local i relacions amb la societat civil. La cooperació de dimensió humana*, de Pau Solanilla (IEMed).

Amb aquesta iniciativa des de la Direcció de Serveis de Relacions Internacionals hem volgut contribuir a la reflexió i al debat sobre els deu anys del Procés de Barcelona, insistint en la necessària inversió tant humana com financera des de i per al món local euromediterrani i que requereix el suport institucional del conjunt dels actors implicats en aquest procés.

Agustí Fernández de Losada
Director de Serveis de Relacions Internacionals

Declaració de Barcelona

En el marc de les activitats de commemoració del desè aniversari del Partenariat Euromediterrani, ha tingut lloc a la ciutat de Barcelona, els dies 14, 15 i 16 de setembre de 2005, el seminari sobre «*Balanç i perspectives de la cooperació descentralitzada entre governs locals euromediterranis*», organitzat per la Diputació de Barcelona en col·laboració amb l'Associació Arc Llatí i amb el suport institucional de la Comissió Europea i del Comitè de les Regions.

La celebració del desè aniversari de l'Associació Euromediterrània és una bona ocasió per reafirmar el nostre convenciment sobre la necessitat de reforçar els llaços que uneixen a les col·lectivitats territorials mediterrànies, i per aquest motiu demanen als governs locals que continuen en la seva participació activa a la nova Organització Mundial de Ciutats i Governos Locals Units. En aquest sentit, celebrem l'organització de la Cimera de ciutats i regions del proper 26 de novembre a Barcelona, ja que constitueix una oportunitat històrica per a participar amb veu pròpia abans de la trobada del dia 28, que reunirà als caps d'Estat i de Govern dels països d'ambdues riberes del Mediterrani.

Els participants en el seminari, a la llum dels documents preparatoris i considerant els temes abordats en el debat, MANIFESTEN QUE:

- Les col·lectivitats territorials, per la seva condició de governs més propers a la ciutadania, juguen i han de jugar un paper determinant per tal d'assegurar la qualitat de vida dels ciutadans, actuant com a promotors i garants de la cohesió econòmica, social i territorial.
- La cohesió econòmica i social entre les riberes nord i sud del Mediterrani constitueix un dels reptes més importants que cal afrontar de cara al futur.
- En els últims anys les col·lectivitats territorials han irromput amb força en el panorama de les relacions internacionals. La creixent participació de regions, províncies i municipis en la cooperació internacional ha tingut i té una rellevància destacada en el Mediterrani.
- S'està configurant un nou model de cooperació internacional que posa en valor la especificitat de les col·lectivitats territorials i que es planteja com a complement de la cooperació al desenvolupament clàssica promoguda per estats i organismes internacionals.
- La cooperació internacional descentralitzada pública té com objectiu donar suport de manera directa els processos de democratització, de canvi estructural i de reforç institucional, i suposa també un factor de desenvolupament fonamental per al territori.

- La progressiva substitució en el Mediterrani del concepte de cooperació pel de partenariat implica una major reciprocitat entre els actors que defineixen les diferents polítiques i que tenen una incidència destacada en les relacions entre ambdues riberes.
- En el marc del nou Partenariat Euromediterrani i en nom d'una millor governabilitat, resulta fonamental que els governs territorials d'ambdues riberes participin en els processos de construcció de les polítiques de desenvolupament, plantejades tant pels estats com per la Unió Europea.
- L'increment dels fluxos migratoris obliga a abordar de forma global el desenvolupament conjunt de la zona mediterrània, més enllà de les fronteres estatals.
- La cooperació internacional descentralitzada pública en el Mediterrani ha de tenir en compte l'asimetria dels contextos en què treballen els governs territorials del Nord i del Sud. Això no hauria de suposar una barrera perquè el món local estableixi la seva pròpia agenda en el marc de les relacions institucionals euromediterrànies.
- Les xarxes de cooperació entre les col·lectivitats territorials d'ambdues riberes del Mediterrani són essencials pel desenvolupament d'aquesta cooperació i l'enfortiment de les relacions de partenariat.

Per tot allò esmentat anteriorment, RECOMANEN:

Respecte al reconeixement institucional de les col·lectivitats territorials

1. El suport de la Unió Europea i de tots els estats d'ambdues riberes del Mediterrani al paper que ocupen les col·lectivitats territorials en els processos de desenvolupament, sobretot en el marc de la Política Europea de Veïnatge. Aquesta al seu torn hauria de complementar i no substituir el cabal del Partenariat Euromediterrani.
2. L'establiment de mecanismes que permetin la participació de les col·lectivitats territorials en la presa de decisions en el marc de la política mediterrània de la Unió Europea i dels estats membre del Partenariat Euromediterrani, així com la creació d'instruments que garanteixin la complementarietat de les accions de cooperació de les col·lectivitats territorials i les dels governs estatals i de la Unió Europea.

Respecte a les estratègies d'intervenció

3. La prioritització dels àmbits d'actuació de la cooperació internacional descentralitzada pública. En concret, s'ha de posar de manifest el valor afegit d'aquest tipus de cooperació en les qüestions relatives a: la governança i gestió municipal; les polítiques de medi ambient urbà i sostenible; la definició d'estratègies de cohesió econòmic-social i de lluita contra la pobresa; l'èxode rural i la immigració i el codesenvolupament.
4. La posada en valor de la cooperació internacional descentralitzada pública com instrument per afavorir la promoció de les dones en les instàncies de presa de decisió, tant a nivell econòmic, com polític, social i cultural.
5. La generació de les condicions que afavoreixin els processos de descentralització i de democratització real i dotin de major autonomia a les col·lectivitats territorials en els països de la ribera sud del Mediterrani.

Respecte als instruments de suport a la cooperació descentralitzada pública

6. La constitució d'un *fòrum de caràcter polític i permanent* que reuneixi a les col·lectivitats territorials del Partenariat Euromediterrani. Aquest fòrum tindria funcions consultives vinculades al desenvolupament de la política mediterrània de la Unió Europea.
7. La creació urgent d'un Observatori que permeti recopilar, sistematitzar, visualitzar i difondre les experiències de cooperació descentralitzada pública entre governs territorials euromediterrànies, així com els seus resultats i impactes. Aquest tindrà en compte els treballs de les xarxes municipalistes actives en l'àrea euromediterrània i cercarà sinergies amb *Ciutats i Governes Locals Units*. Amb això es pretén, no només salvaguardar el patrimoni de la cooperació internacional descentralitzada pública, sinó també multiplicar els seus resultats i beneficis, així com generar coneixement i capacitats.
8. La potenciació i major coordinació entre les xarxes de col·lectivitats territorials en tant que mecanismes d'intercanvi i de capitalització d'experiències.
9. La constitució d'un *instrument de suport a la governança i la democràcia local* que ajudi a generar i enfortir les capacitats de gestió i planificació dels electes locals i regionals euromediterranis, promovent una cultura comuna de servei públic.

Barcelona Declaration

The Barcelona provincial council, in collaboration with the Association Arco Latino and the institutional support of the European Commission and the Committee of the Regions, has organized a seminary on the «Balance of and Prospects for the Decentralized Cooperation between Euromediterranean Local Governments» (Barcelona, 14th, 15th and 16th September). This event has taken place within the framework of the activities commemorating the Tenth Anniversary of the Euromediterranean Partnership.

The celebration of the Tenth Anniversary of the Euromediterranean Association offers an excellent opportunity to reaffirm our conviction about the necessity to reinforce the links between Mediterranean territorial governments; and for this reason we call to local governments to continue its active participation in the new World Organization of Cities and United Local Governments. In this sense, we celebrate the organisation of the Summit of Cities and Regions on the 26th November 2005 in Barcelona, as participating with our own voice in the meeting constitutes an historic opportunity.

Participants in the seminary, taking into account the preparatory documents and the main issues discussed, POINT OUT that:

- *Territorial collectivities, because of being governments close citizens, play and must play a crucial role to ensure quality of life of citizens, being as well the promoters and guarantors of the economic, social and territorial cohesion.*

- *Social and economical cohesion between the Northern and Southern shores of the Mediterranean constitutes one of the most important challenges that we must face.*
- *During the last years, territorial collectivities have burst with force in the panorama of international relations. The increasing participation of regions and local governments in the field of international cooperation has had and still has an outstanding significance in the Mediterranean.*
- *A new model of cooperation is forming, highlighting the specificity of the cooperation of territorial collectivities, which is considered a complement of the classical international cooperation promoted by states and international organisations.*
- *The main objective of International Public Decentralized Cooperation is to directly support processes of democratization, structural change, and institutional empowerment. It is also a key tool for development of a given territory.*
- *The progressive substitution of the concept of cooperation by the concept of partnership within the Mediterranean implies an increased reciprocity between the actors who define policies affecting relations between both shores.*
- *Within the framework of the new Euromediterranean Partnership and for the sake of improved governance, it is basic for territorial collectivities from both shores to take part in development policy making processes of the European Union and national governments.*
- *The increase of migratory flows pushes for a global approach overcoming state borders in relation to the development of the Mediterranean basin.*
- *International Public Decentralized International in the Mediterranean must take into account the asymmetry of contexts of northern and southern territorial collectivities. This should not be a barrier for the local world to set its own agenda vis-à-vis the Euromediterranean institutional relations.*
- *Networks of cooperation between territorial collectivities from both shores of the Mediterranean are essential for the development of that cooperation and the enhancement of partnership.*

Because of the previous points, participants in the seminar RECOMMEND that:

With regard to the institutional recognition of territorial collectivities

1. *The UE and of all the States of both shores from the Mediterranean should support the role of territorial collectivities in relation to development processes, especially within the framework of the European Neighbourhood Policy (ENP). ENP should complement and should not modify the Euromediterranean Partnership patrimony.*
2. *The establishment of mechanisms allowing the participation of territorial collectivities in the EU and member states of the Euromediterranean Partnerships in relation to decision-making processes related to Mediterranean Policies. As well as, the establishment of mechanisms ensuring the complementariness of the actions of territorial collectivities cooperation with those of national governments and the UE.*

With regard to the strategies for action

3. *Focussing the scope of International Public Decentralized Cooperation. In particular, it is worth mentioning the added value of this kind of cooperation in the fields of: governance and local management; policies of urban environment and sustainability; definition of strategies of economic-social cohesion and the fight against poverty; and immigration and co-development.*
4. *The development of the International Public Decentralised Cooperation as an instrument to favour the promotion of women in local instances at the economic, political, social and cultural level.*
5. *The generation of the conditions for promoting a real decentralization, democratisation and greater autonomy of territorial collectivities within the countries of the Southern Mediterranean Shore.*

With regard to the instruments for supporting International Public Decentralised Cooperation.

6. *The constitution of a political standing forum reuniting the territorial collectivities of the Euromediterranean Partnership. This forum should have consultative functions in relation to the development of the Mediterranean Policy of the EU.*
7. *The urgent creation of an Observatory that will compile, systematize, visualize and spread the experiences of International Decentralized Public Cooperation between Euromediterranean territorial collectivities, as well as its results and impact. This Observatory will consider the works of the active local networks in the euromediterranean area and will look for synergies with United Cities and Local Governments. Which will not only safeguard the patrimony of International Public Decentralized Cooperation, but it will also multiply its outputs and benefits, generating knowledge and capacity at the same time.*
8. *The promotion and better coordination of networks of territorial collectivities whereas mechanisms of interchange and capitalization of experiences.*
9. *The creation of a instrument for supporting local democracy and governance in order to help in generating and enhancing management and planning skills of local and regional elected authorities, whilst promoting a common culture of public service.*

Déclaration de Barcelone

Dans le cadre des activités de commémoration du dixième anniversaire du Partenariat euro-méditerranéen, s'est tenu à Barcelone du 14 au 16 septembre le séminaire sur « *Bilan et Perspectives de la Coopération Décentralisée entre les collectivités locales euro-méditerranéens* », organisé par la Diputació de Barcelone, en collaboration avec l'Association Arc latin et l'appui institutionnel de la Commission Européenne et du Comité des Régions.

La célébration du dixième anniversaire de l'Association Euro-méditerranéenne est une bonne occasion pour réaffirmer notre conviction sur la nécessité de renforcer les liens entre les collecti-

vités territoriales méditerranéennes et c'est la raison pour laquelle nous appelons aux collectivités locales à continuer leur participation active dans la nouvelle Organisation Mondiale de *Cités et Gouvernements Locaux Unis*. Dans ce sens, nous célébrons le Sommet des villes et régions du prochain 26 novembre à Barcelone, puisqu'il constitue une occasion historique pour participer avec voix propre avant la rencontre du 28 qui réunira les Chefs d'Etat et de Gouvernement des pays des deux rives de la Méditerranée.

Les participants au séminaire, tenant compte des documents préparatoires et suite aux sujets abordés durant le débat, MANIFESTENT QUE :

- Les collectivités territoriales, par leur condition de gouvernements plus proches à la citoyenneté, jouent et doivent jouer un rôle déterminant pour assurer la qualité de vie des citoyens comme promoteurs et garants de la cohésion économique, sociale et territoriale.
- La cohésion économique et sociale entre les rives nord et sud de la Méditerranée constituent un des défis plus importants à relever dans un futur proche.
- Au cours des dernières années les collectivités territoriales ont fait irruption avec force dans le panorama des relations internationales. La croissante participation des régions, provinces et pouvoirs locaux dans la coopération internationale sous la forme de la coopération publique décentralisée a eu et a une grande importance dans la Méditerranée.
- Un nouveau modèle de coopération internationale se configure et intègre de fait la spécificité des collectivités territoriales. Cette coopération se pose en complément de la coopération internationale classique promue par les États et les organisations internationales.
- La coopération internationale décentralisée publique a pour but de soutenir de manière directe les processus de démocratisation, de changement structurel et de renforcement institutionnel, et représente également un facteur de développement fondamental pour le territoire.
- La substitution progressive du concept de coopération par celui de partenariat, impliquant une plus grande réciprocité entre les acteurs qui définissent les différentes politiques et ayant une incidence dans les relations entre les deux rives.
- Dans le cadre du nouveau Partenariat Euro-méditerranéen et afin d'assurer une meilleure gouvernance, il est fondamental que les collectivités territoriales prennent part des processus de construction des politiques de développement, posées tant par les états comme par l'UE.
- L'augmentation des flux migratoires oblige à aborder de façon globale le développement conjoint de la zone méditerranéenne, au-delà des frontières entre les états.
- La coopération internationale décentralisée publique en Méditerranée doit tenir compte de l'asymétrie de contextes dans lesquels travaillent les collectivités du nord et du sud. Ce qui ne devrait pas supposer une barrière pour que les collectivités territoriales établissent leur agenda propre dans le cadre des relations institutionnelles euro-méditerranéennes.
- Les réseaux de coopération entre les collectivités territoriales des deux rives de la Méditerranée sont essentiels pour le développement de cette coopération et le renforcement des relations de partenariat.

Pour tout ce qui a été énoncé précédemment, les experts RECOMMANDENT :

En ce qui concerne la reconnaissance institutionnelle des collectivités territoriales :

1. Le support de la part l'UE et de tous les États des deux rives de la Méditerranée du rôle que jouent les collectivités territoriales dans les processus de développement, en particulier dans le cadre de la Politique Européenne de Voisinage. Celle-ci devrait être un complément et ne pas remplacer l'acquis du Partenariat Euroméditerranéen.
2. L'établissement de mécanismes qui permettent la participation des collectivités territoriales dans la prise de décisions de l'UE et les états membres dans le cadre de la politique méditerranéenne ainsi que la création d'instruments qui assurent la complémentarité des actions de coopération des collectivités territoriales avec celle des gouvernements étatiques et de l'UE.

En ce qui concerne les stratégies d'intervention :

3. La priorisation des domaines d'activité de la coopération internationale décentralisée publique. Concrètement en prêtant attention surtout aux questions de: gouvernance et gestion municipale; politiques environnementales et urbaines et aptitude à soutenir des opérations prolongées; définition de stratégies de cohésion économique- sociale et la lutte contre la pauvreté; l'exode rural et l'immigration et le co-développement.
4. La mise en valeur de la coopération internationale décentralisée publique comme instrument pour favoriser la promotion des femmes dans les instances, tant au niveau économique, comme politique, social et culturel.
5. La génération des conditions qui favorisent les processus de décentralisation réelle et d'une plus grande autonomie des collectivités territoriales dans les pays du Rivage Sud de la Méditerranée.

En ce qui concerne les instruments de support à la coopération internationale décentralisée publique :

6. La constitution d'un forum de *caractère politique* et permanent qui réunisse les collectivités territoriales du Partenariat Euro-méditerranéen; ce forum aurait des fonctions consultatives liées au développement de la politique méditerranéenne de l'UE.
7. La création urgente d'un Observatoire qui permette de compiler, systématiser, de visualiser et de diffuser les expériences de coopération décentralisée publique parmi des gouvernements territoriaux euro-méditerranéens, ainsi que ses résultats et impacts avec l'objectif final non seulement sauvegarder le patrimoine de la coopération décentralisée publique, mais aussi multiplier ses résultats et bénéfices, et produire connaissance et capacités. Cet Observatoire tiendra compte des travaux des réseaux locaux actifs dans la zone Euro-méditerranéenne et cherchera des synergies avec *Cités et Gouvernements Locaux Unis*.

8. La promotion des réseaux de collectivités territoriales en tant que des mécanismes d'échange et de capitalisation d'expériences.
9. La constitution d'un instrument d'appui à la gouvernance et la démocratie locale qui donne support à la production et renforcement des capacités de gestion et de planification des élus locaux et régionaux euro-méditerranéens, en promouvant une culture commune de service public.

Balanç i perspectives de la Cooperació Descentralitzada euromediterrània

I. EL CONTEXT DE LA COOPERACIÓ A LA MEDITERRÀNIA

1. Marc de referència

L'Associació Euromediterrània (AEM) hauria d'entrar en una fase de «nou impuls» i concreció de molts dels enunciats que l'orienten. Quan ja han transcorregut deu anys de la Declaració de Barcelona, encara no existeix un consens clar sobre allò que s'ha aconseguit i allò que encara falta per fer. De tota manera, es podrien esmentar els evidents avenços aconseguits en aquests últims anys, però també els obstacles clarament identificables. En tot cas, allò més rellevant és la constatació de grans canvis en la política, en les relacions internacionals i en els nous focus de problemes que, d'alguna manera, han generat un nou escenari a la política mundial i, en particular, a la Mediterrània: des de la «cronificació» del conflicte al Pròxim Orient passant pels nous factors d'inestabilitat i inseguretat fins al terrorisme internacional.

En aquest sentit, la tendència més recent és l'ampliació de la UE a 25 membres, fet que implica la creació de noves fronteres que exigeixen noves polítiques per gestionar les relacions transfrontereres. La nova Política Europea de Veïnatge és una realitat política en procés de consolidació.

Davant d'aquests reptes, l'Associació Euromediterrània (AEM) hauria de tornar-se a situar en el nou context i plantejar-se un nou impuls que li doni una perspectiva clara de major integració mediterrània. La Conferència de Barcelona de novembre de 2005 serà un espai i una ocasió decisiva per encarar el futur immediat de l'associació.

En aquest document s'enumeren les diferents tendències i obstacles que s'han identificat per al desenvolupament de l'AEM. Alguns dels més evidents han estat l'asimetria institucional, les grans fractures en el desenvolupament socioeconòmic i, sobretot, els minsos avenços de l'AEM en aquests àmbits durant els últims anys.

La necessitat de construir nous llaços entre els actors del nord i del sud de la Mediterrània apareix com un dels grans desafiaments de l'AEM per avançar en el procés de Barcelona. En aquest marc, situem l'anomenada Cooperació Descentralitzada Pública (CDP), és a dir, la cooperació

internacional, específicament a la Mediterrània, protagonitzada per institucions locals i regionals, alhora articulades amb altres actors com la Unió Europea mateixa, per un costat, i els actors de la societat civil per l'altre. Així, la Cooperació Descentralitzada Pública seria un pas estratègic en la cadena de relacions que és imprescindible reforçar per aconseguir progressos en l'AEM i, en particular, per a la nova Política Europea de Veïnatge (PEV).

És important destacar aquest punt de vista en la qual s'inclou la CDP com un espai de cooperació, d'una major integració territorial de l'àrea mediterrània en el seu conjunt i a partir de la política de la UE i dels estats membres. De la mateixa manera, la CDP no està exempta de problemes, limitacions ni reptes per tal d'assolir una major eficàcia i definició estratègica que permeti complir realment un paper estratègic en l'AEM.

Així doncs, no es tracta de plantejar, un cop més, la simple reivindicació de proporcionar als governs territorials més fons financers per tal que sigui possible materialitzar les polítiques i projectes. És molt més que això. Es tracta de visualitzar, a partir dels problemes identificats, com es construeixen les relacions sostenibles de cooperació entre els diferents actors de la Mediterrània en el marc d'una estratègia d'integració.

Amb aquesta finalitat, en aquest document, s'esbossen idees i propostes plantejades des de diversos angles per aconseguir una reflexió renovada sobre la CDP a la Mediterrània que permeti, finalment, dissenyar noves polítiques en aquest àmbit. En concret aquest document aborda:

1. Les característiques més rellevants de l'Associació Euromediterrània i la seva evolució des de la Declaració de Barcelona fins la nova Política Europea de Veïnatge (PEV), amb l'objectiu d'emmarcar aquesta reflexió en el procés polític europeu de potenciació de les relacions mediterrànies. En aquesta línia, també es tracta d'analitzar i valorar els diferents instruments financers, operatius i institucionals en els quals s'ha basat l'AEM.
2. La situació socioeconòmica i l'anàlisi de la realitat institucional dels governs territorials als països del sud de la Mediterrània que permeti mesurar les capacitats i les limitacions dels interlocutors de la CDP del sud. En aquest sentit, és important l'anàlisi tant dels processos de descentralització i del marc legal que regeix en els diferents països del sud de la mediterrània, com de les capacitats i els dèficits de la gestió i de la construcció de les relacions internacionals de municipis i regions. També es destaquen els trets més rellevants de les relacions entre ambdues riberes de la Mediterrània.
3. La necessitat de millorar les definicions i conceptualitzacions d'allò que s'entén per Cooperació Descentralitzada i com s'aborda des dels diferents estats membres, els governs territorials, la UE i els àmbits acadèmics i professionals. També és imprescindible analitzar la situació legislativa i normativa existent en els estats membres de la UE pel que fa a la CD. Així doncs, el fet de valorar les seves limitacions i potencialitats, pel que fa a la cooperació al desenvolupament dels diferents estats membres, segueix essent un factor molt important en el tema que ens ocupa.
4. La Cooperació Descentralitzada Pública a la Mediterrània, analitzada dins del sistema de cooperació al desenvolupament a la UE i en els Estats membre. Tanmateix es presenten algunes

pràctiques, experiències i constitució de xarxes que exemplifiquen i permeten tenir efectives d'iniciatives no estatals de cooperació a la Mediterrània, sense pretendre avaluar-les ni sistematitzar-les de forma exhaustiva

5. La identificació d'àmbits o problemàtiques d'especial rellevància per a la CDP a la Mediterrània que en el futur permetin definir les prioritats i els «temes més sensibles» que exigeixin respostes urgents a la conca mediterrània i per als quals la CDP seria una via molt adequada a l'hora d'encarar-los.

Sobre la base d'aquesta estructura, el document també avança certes hipòtesis pel que fa a la perspectiva que hauria d'adoptar una CDP eficaç, eficient i sobretot coherent envers els nous reptes de l'AEM i la PEV, amb l'objectiu d'una futura zona de lliure comerç i integració ja que aquest és un factor clau per a l'anàlisi que emmarca el punt de vista estratègic de les propostes.

Pel que fa a aquestes reflexions, es presenta un conjunt de conclusions que tenen l'objectiu d'ordenar i clarificar els principals elements de l'anàlisi. Finalment, atès que es tracta d'un document dinàmic i de referència per estimular el debat i la reflexió, s'estableixen una sèrie de propostes i possibles línies de treball l'objectiu de les quals és donar un nou impuls a la CDP a la Mediterrània.

2. El procés de Barcelona i la política europea a la Mediterrània

L'Associació Euromediterrània (AEM) és el marc general que estableix les relacions entre la UE, els estats membres i els països situats al sud i a l'est de l'àrea mediterrània. A la Conferència de Barcelona de 1995, aquests països van adoptar un acord executiu en forma de Declaració i un Programa de Treball que van permetre posar en marxa una triple associació: una associació política i de seguretat de cara a establir una àrea comuna de pau i estabilitat, la creació d'una àrea de lliure comerç i una associació social i cultural centrada en el desenvolupament dels recursos humans i una millor comprensió entre cultures i intercanvi entre les societats civils.

La UE ha proposat una lògica d'intervenció que, per primera vegada, posa un gran èmfasi en la liberalització econòmica i obertura cap al comerç internacional. Però que alhora considera la seguretat i els problemes socioeconòmics i culturals des d'un punt de vista interdependent i amb moltes facetes.

La Declaració es basa en quatre pilars; la primacia dels valors fonamentals i universals, el rebuig a una política internacional basada únicament en les relacions de força, el compromís en la construcció d'una zona econòmica comuna, amb l'establiment d'una zona de lliure canvi el 2010 com a component indispensable i, finalment, l'atorgament a la societat civil d'un lloc central dins el procés d'integració i cooperació regional.

La Declaració de Barcelona defineix l'establiment d'una zona de lliure canvi abans del 2010 i la creació d'un conjunt regional euromediterrani com a objectius centrals de l'AEM. El 2010, el Procés de Barcelona haurà de crear un projecte avançat de regionalisme obert, destinat a respondre eficaçment els desafiaments de la globalització i aprofitar les oportunitats que ofereix, integrant els països del Magrib i el Pròxim Orient a la UE.

Amb l'objectiu de superar el clima de desconfiança, l'AEM tendeix a traslladar cap al sud la zona de pau i prosperitat que s'ha aconseguit a l'interior de la UE a través d'un procés d'integració nord-sud i, sobretot, sud-sud. L'esperit de Barcelona, que consisteix en construir una zona de lliure canvi, és un mitjà per aconseguir a llarg termini la pau a la Mediterrània.

Amb el procés de Barcelona, a través dels acords d'Associació i el programa MEDA, la UE ha pretès facilitar una obertura i modernització de les economies dels països socis mediterranis, fent-les més competitives davant dels reptes de la globalització. Al mateix temps, la creació d'una àrea de lliure comerç euromediterrània servirà de palanca per atraure inversió estrangera directa en aquests països.

3. La situació de l'Associació Euromediterrània

En termes generals, resulta evident que fins avui no s'ha aconseguit crear una zona de prosperitat compartida. Ans al contrari, les desigualtats de renda i benestar entre les dues riberes de la Mediterrània han seguit augmentant durant els últims anys.

En tot cas, una avaluació global del procés de Barcelona no és pas senzilla. Resulta evident, però, que aquest procés de Barcelona no ha aconseguit transformar econòmicament i política la regió.² En aquests últims deu anys, l'evolució econòmica de la regió no ha estat positiva i a nivell polític la reforma esperada pràcticament no s'ha produït.

De tota manera, si més no, el procés de Barcelona ha aconseguit crear un marc polític i institucional positiu entre els socis mediterranis i la UE que es pot enfortir en el futur.

Cal reconèixer les limitacions actuals. Els progressos que fins ara s'han observat en l'àmbit del desenvolupament humà no són prou coherents per donar resposta als greus problemes socials que s'identifiquen a la regió. Les reformes econòmiques no s'han traduït en reformes polítiques. L'Associació no ha estat capaç de gestionar de manera eficaç els reptes polítics, ni en matèria de

2. Diferents informes posen de relleu aquestes dificultats i aquestes realitats tant des del punt de vista econòmic FEMISE (http://www.femise.org/PDF/Femise_T2005fr.pdf) com polític Euromesco (http://www.euromesco.net/imgupload/barcelonaplus_fr_fin.pdf).

seguretat ni en termes de drets humans. Així doncs, es constata que la prosperitat econòmica condueix inevitablement a l'alliberació dels sistemes polítics i de la societat civil.

Pel que fa al finançament MEDA, s'ha produït un canvi en la segona programació 2000-2006 –MEDA II– que estableix mecanismes més àgils. Per aquesta segona fase de programació s'ha assignat un pressupost de 5.350 milions d'euros, ja sigui per finançar programes bilaterals com regionals. A aquesta contribució es suma el Banc Europeu d'Inversions (BEI) amb préstecs de 6.425 milions d'euros durant el període 2000-2006.

També dins del MEDA i en el camp de la cultura, el programa Euro-Med Heritage es troba en la tercera fase, amb un pressupost global de 57,2 milions d'euros. El programa Euro-Med Audiovisual, iniciat l'any 2000 amb un pressupost global de 35 milions d'euros, es troba a la seva segona fase. La Fundació Euromediterrània per al Diàleg entre les Cultures Anna Lindh amb seu a Alexandria té un cofinançament de la UE de 5 milions d'euros que provenen dels fons MEDA.

També cal tenir en compte el Programa de Joventut i Intercanvis (Youth Exchanges) que ha donat l'oportunitat a més de 20.000 joves dels països mediterranis de participar en intercanvis al voltant de diferents activitats educatives.

L'any 2002, el programa europeu TEMPRA d'intercanvis universitaris es va ampliar als països socis mediterranis.

A part del MEDA, la Comissió disposa de línies pressupostàries aplicades a la Mediterrània: la Iniciativa Europea per a la Democràcia i els Drets Humans, la Lluita contra la SIDA, Dona i Desenvolupament, Rehabilitació y Drogues, Salut Reproductiva, Ajuda Alimentària, Cofinançament a ONG, Cooperació Descentralitzada, entre d'altres.

Ensems, el grau de finançament per a polítiques de drets humans i democràcia assignat al Magrib i Mashrek és limitat. La partida pressupostària de la Comissió per a la Democràcia i els Drets Humans, inicialment MEDA Democràcia i posteriorment Iniciativa Europea per a la Democràcia i els Drets Humans, va assignar 27 milions d'euros als socis mediterranis fins a finals de 1999. Aquests fons han anat disminuint des del 2001. D'altra banda, el Procés de Barcelona no ha aconseguit implementar programes de reformes ni de seguiment del respecte dels drets humans en els països socis.

Avui dia, segueix essent urgent la necessitat de donar suport a la creació de treball i al creixement econòmic sostenible a través de la liberalització d'intercanvis i la integració regional. La creació d'una zona de lliure canvi a partir del 2010, tal com es va establir al procés de Barcelona, hauria de significar, entre altres coses, la creació d'un entorn macroeconòmic sanejat, un Banc de Desenvolupament Euromediterrani, impulsar el transport i l'energia i assegurar la protecció ambiental i el desenvolupament sostenible.

Entre els obstacles fonamentals per a la integració social dels països socis mediterranis, cal citar l'absència d'una reestructuració política local que els permeti crear nous corrents d'integració regional. A més, les traves burocràtiques d'aquests països constitueixen un important factor de desmotivació i desincentiven les iniciatives privades.

Malauradament, els governs territorials i les organitzacions de la societat civil dels països socis mediterranis s'involucren poc amb l'AEM, tant per part dels seus governs com per la UE mateixa.

4. La Política Europea de Veïnatge

L'anomenada Política Europea de Veïnatge (PEV) suposa un gran canvi pel que fa a la perspectiva de la política exterior i de cooperació europea, i, particularment, la política euromediterrània.

L'ampliació de la UE s'ha orientat cap a l'est i allò resitua el mapa geopolític, creant noves fronteres a les que es vol donar resposta a través la PEV.

En efecte, la visió de la PEV es perfila com una perspectiva que va més enllà de la cooperació que inclou mesures significatives d'integració econòmica i política amb els països del veïnatge. Això hauria de generar beneficis importants pel que fa a la creixent estabilitat, la seguretat i el benestar per a les dues parts.

Amb l'adhesió dels nous països i la configuració de noves línies frontereres europees, les preocupacions han anat prenent una nova dimensió; així doncs, l'impacte de l'ampliació serà considerable. La instauració d'un espai d'estabilitat, seguretat i desenvolupament, tal i com preconitza la PEV, haurà de beneficiar els «nous» països veïns.

S'ha de tenir en compte que l'ampliació de la UE s'ha orientat cap a l'est i que aquest fet modifica el mapa geopolític i crea noves fronteres a les quals es pretén donar resposta a través de la PEV.

En suma, es tracta d'evitar que no s'accentui la fractura i la dinàmica de desavinença, així com de donar oportunitats a aquests països de participar en les activitats de la UE a través de la cooperació política, econòmica, cultural i de seguretat. La PEV s'inscriu en una perspectiva global d'aproximació al conjunt d'estats veïns i d'assoliment d'una participació en el mercat interior de la UE sobre la base d'un acostament de les respectives legislacions sense pretensions d'adhesió.

De fet, la PEV es configura des d'una visió i una oferta cap a nous països veïns,³ que s'articulen entorn els següents eixos:

- Expandir el mercat interior i les seves estructures reglamentàries per facilitar l'accés als països veïns.
- Establir relacions comercials preferents amb els països veïns.
- Instaurar mecanismes que permetin als treballadors passar d'un territori a l'altre.
- Intensificar la cooperació en matèria de prevenció i lluita contra les amenaces comunes a la seguretat.
- Augmentar la implicació política de la Unió en matèria de prevenció de conflictes i gestió de les crisis.
- Potenciar els esforços per promoure els drets humans, la intensificació de la cooperació cultural i la millora de la comprensió mútua.
- Integrar les xarxes de transport, energia i telecomunicacions a l'espai europeu d'investigació.
- Crear nous instruments de promoció i de protecció de les inversions.
- Contribuir a la integració del sistema comercial mundial.

La relació privilegiada amb els països veïns es construirà partint d'un compromís mutu sobre els valors compartits en el camp de la llei, la governança, el respecte pels drets humans (incloent-hi els drets de les minories), la promoció de les relacions de bon veïnatge i els principis de l'economia de mercat i del desenvolupament sostenible. Així mateix, els compromisos inclouran certs aspectes de l'acció exterior de la UE que contempen la lluita contra el terrorisme i la proliferació d'armes de destrucció massiva.

A llarg termini, aquests plans podran reemplaçar els acords bilaterals actuals i convertir-se en acords europeus de veïnatge en els quals l'àmbit d'aplicació es definirà en funció dels avenços aconseguits amb les prioritats fixades als plans d'acció.

Les activitats es podran implementar en l'àmbit regional però també en el marc d'una cooperació transfronterera entre dos o més països veïns. No sempre serà necessària una frontera comuna. L'interès comú és la variable principal. En aquest marc, la PEV es comprometrà a promoure les interconnexions i les xarxes d'infraestructures energètiques i endegar altres formes de cooperació amb els veïns. En aquest sentit, s'augmentaran els esforços en l'àmbit de l'estratègia europea de seguretat.

En el Document d'Orientació del 12 de maig de 2004, la Comissió estableix les línies directrius del futur instrument europeu de la PEV. A partir de l'any 2007 es recolzaran els projectes de

3. Actualment, els països implicats en la PEV són: Algèria, Armènia, Azerbaidjan, Bielorrússia, Egipte, Geòrgia, Israel, Jordània, el Líban, Líbia, Moldàvia, Marroc, Síria, Tunísia, Ucraïna i l'Autoritat Palestina.

cooperació transfronterera i regional que associïn estats membres de la UE i països socis articulats entorn de quatre objectius clau:

- Promoure el desenvolupament sostenible a les regions situades a les fronteres comunes.
- Realitzar accions conjuntes en el camp del medi ambient, la sanitat pública i la prevenció i lluita contra el crim organitzat.
- Assegurar fronteres comunes segures i eficaces a través d'accions conjuntes.
- Promoure les accions transfrontereres «intercomunitàries» en l'àmbit local.

El plantejament de la PEV obre una perspectiva innovadora i d'indubtable interès per als objectius d'aquest document. En efecte, no existeixen precedents pel que fa a un instrument que abraçi al mateix temps una política exterior i la cohesió social i econòmica a la Unió Europea. L'article 191 del TCE serà la base jurídica adequada atès que es refereix a la cooperació amb països tercers.

Pel que fa a la Mediterrània, s'ha aprovat el programa de veïnatge MEDA per a l'exercici 2005-2006 per un import de 45 milions d'euros. A partir de l'any 2007, els diversos pressupostos relacionats amb els nous veïns –MEDA, TACIS, EIDHR– passaran a fondre's en un únic instrument europeu de Veïnatge i Associació com a mesura per racionalitzar els fons. A més, arran d'aquest nou instrument també existeixen propostes per duplicar el finançament per a la Mediterrània el 2013, per la qual cosa resulta evident que la política de veïnatge ofereix als països socis mediterranis la possibilitat d'una participació més profunda a causa de la gran diversitat de polítiques de la UE.

El risc és que cada país estableixi les seves prioritats i es debiliti així l'esforç de construcció d'un espai mediterrani. Per tant, seria desitjable que la PEV no dilueixi l'AEM (perspectiva regional). Ans al contrari, aquesta última hauria de reforçar-se amb una consolidació institucional i assegurar-se a través de recursos específics.

El veïnatge de «geometria variable» corre el risc de reforçar l'heterogeneïtat de l'espai mediterrani: els països que més s'acostin al mercat interior de la UE ampliada seran aquells que inicialment depenguin més de la Unió, la qual cosa conduirà als països menys dependents econòmicament de la Unió a allunyar-se'n cada vegada més. Aquesta és una evolució que pot accelerar-se i que serà difícil de compensar.

5. Trets més rellevants de la situació als països socis mediterranis

5.1. Evolució socioeconòmica

Els països socis de la Mediterrània, excepte Israel, es poden qualificar de renda mitjana, és a dir, com a països on la renda per càpita oscil·la entre 1.240 i 4.460 dòlars. Si es compara amb mitjans dels anys noranta, la seva posició es situa lleugerament per sota la franja inferior dels països de renda mitjana, posició relativa que ha millorat, excepte en el cas de Tunísia i Turquia.

En tot cas, no es percep que a la regió euromediterrània es tendeixi a una convergència Nord-Sud que suposi que els països del sud de la Mediterrània es situïn entre els països que gaudeixen d'economies emergents i dinàmiques.

Si bé és cert que durant el període 1996-2001 es van incrementar les exportacions dels països mediterranis a la UE i el seu ritme de creixement econòmic va ser més elevat que durant el sexenni anterior. Aquest fet, però, no ha estat suficient per millorar els nivells de vida de la població: la taxa d'atur ha continuat augmentant i amb prou feines ha pal·liat els nivells de pobresa. A més, en general, els països socis mediterranis a la UE han tingut poc èxit a l'hora d'atraure inversió estrangera directa. Aquests tampoc han guanyat la confiança de les inversions a causa de la lentitud amb què avancen les reformes polítiques i econòmiques i la falta d'estabilitat a la regió.

Per aquest motiu, si la regió vol seguir el tren de l'economia mundial, és indispensable que modifiqui el seu règim de creixement i consolidi al mateix temps els seus èxits tot generant una estabilitat macroeconòmica. El repte és que les reformes i els ajustos necessaris per augmentar el creixement i generar ocupació, sobretot per als joves, no suposin a curt termini trastorns socials de tal magnitud (com l'augment de l'atur i de la pobresa) que posin en risc tots els esforços de la liberalització.

La comunitat internacional està d'acord en que el repte de la regió és la creació de 35 milions de llocs de treball nous en els propers 15 anys, amb l'objectiu de mantenir la taxa actual de desocupació que es manté entre el 15% i el 20%. Cal destacar que si tenim en compte l'evolució demogràfica, és a dir, el flux de persones que cerquen feina, aquest període de 15 anys (d'aquí a 15 anys la població tendirà a estabilitzar-se) resulta crucial de cara a un canvi en la posició relativa dels països socis mediterranis i la seva estabilització econòmica i social.

Tanmateix, les taxes de fertilitat han passat de 6 a 8 fills per dona durant els anys 70 a 2 o 3 fills per dona a partir del 2000. Palestina és l'excepció amb taxes al voltant de 5 fills per dona. Davant

Evolució demogràfica dels països socis mediterranis

	Població			Població activa		
	1995	2005	2010	1995	2000	2010
Algèria	27.878.420	32.877.042	35.549.120	8.666.000	10.639.000	15.514.000
Egipte	61.638.414	74.878.313	82.589.880	22.509.000	25.979.000	34.179.000
Israel	5.349.321	6.684.187	7.266.485	2.297.000	2.635.000	3.260.000
Jordània	4.249.073	5.750.139	6.384.572	1.523.000	1.884.000	2.774.000
Líban	3.150.038	3.760.703	4.000.203	1.001.000	1.153.000	1.504.000
Marroc	26.838.783	31.564.452	34.066.210	10.215.000	11.582.000	14.788.000
Aut. Palestina	2.634.571	3.815.250	4.506.321	149.000	188.000	312.000
Síria	14.595.691	18.650.334	20.835.326	4.209.000	5.144.000	7.595.000
Tunísia	8.949.601	10.041.690	10.580.943	3.351.000	3.893.000	5.030.000
Turquia	63.070.086	73.301.553	77.966.687	27.883.000	31.521.000	37.523.000

Font: OIT i Nacions Unides. Escenari mitjà per a les previsions.

d'aquest escenari, s'espera que la població en edat activa creixi més ràpidament que en qualsevol altra regió del món fins l'any 2025 amb un creixement anual del 2,7%.

Aquesta realitat està íntimament relacionada amb les perspectives dels fluxos migratoris. Tenint en compte els fluxos legals, s'evidencia una tendència molt clara a l'augment progressiu, que juga un paper molt clar de migració de reemplaçament lligada als diferencials d'edat de les poblacions d'ambdues riberes mediterrànies.

La integració sud-sud ha avançat molt poc. Els acords d'Agadir signats entre el Marroc, Jordània, Tunísia i Egipte el 2004 haurien d'entrar en vigor durant el 2005. Les principals dificultats per a la seva aplicació tenen a veure amb la similitud d'estructures productives dels països implicats. Per contra, s'hauria de poder contribuir a les implantacions industrials de grans dimensions tenint en compte les limitacions dels mercats interiors nacionals.

Com a conclusió es pot dir que els països socis mediterranis evolucionen lentament en el procés de reforma política. No fa l'efecte que sigui un procés coherent, basat en una agenda precisa, amb resultats clars que puguin ser avaluats.

5.2. Desenvolupament humà

Els països socis mediterranis ocupen diferents posicions en el rànquing de l'Índex de Desenvolupament Humà (IDH) de l'últim informe –*Human Development Report 2004*– de les Nacions Unides, encara que tots es troben dins la categoria de «desenvolupament humà mitjà».

Tot i que en general es pugui afirmar que els estats àrabs han progressat en termes de desenvolupament humà al llarg de les tres últimes dècades, aquest avenç no ha suposat la resolució dels

Indicadors demogràfics i socials i índex de desenvolupament humà als països socis mediterranis

País	Població total	Creixement anual de la població %	Població menor de 15 anys %	Esperança de vida	Taxa d'analfabetisme* %	Índex de desenvolupament humà	Projecció demogràfica per al 2020
Algèria	30.841.000	1,8	35,5	68,9	22,9 41,6	0,68	44.620.000
Egipte	69.080.000	1,8	36	66,3	32,8 55,1	0,63	105.002.000
Israel	6.172.000	2,4	27	78,3	3 7,2	0,89	8.699.000
Jordània	5.051.000	2,9	41	69,7	4,6 15,3	0,71	8.710.000
Liban	3.556.000	2	27,3	72,6	7,6 19	0,75	4.555.000
Líbia	5.408.000	2,1	34,7	70	8,7 30,6	0,77	8.236.000
Marroc	30.430.000	1,9	35,1	66,6	37,4 62,8	0,59	41.318.000
Síria	16.610.000	2,6	39,3	70,5	11,2 38,4	0,70	25.077.000
Territoris Palestins	3.311.000	3,8	46,5	71,4			6.884.000
Tunísia	9.562.000	1,1	30,5	69,5	17,7 38,1	0,71	11.621.000
Turquia	67.632.000	1,6	27,8	69	6,2 22,7	0,73	85.707.000

Font: Informe de desenvolupament humà al Món Àrab, 2002. PNUD.

(*) Les xifres corresponen a homes i dones.

principals problemes que encara ara caracteritzen aquestes societats, tal com: elevades taxes d'analfabetisme, deteriorament de l'educació, retard en la recerca científica i el desenvolupament tecnològic, pobresa i altes taxes d'atur.

L'analfabetisme és un dels problemes més greus per al desenvolupament dels països que s'han analitzat, tot i els avenços aconseguits des de mitjans del segle xx. Les taxes d'analfabetisme superen fins i tot les dels països més pobres: es calcula que 65 milions d'adults àrabs són analfabets, dels quals dues terceres parts són dones. D'aquí que la Comissió Europea hagi fixat com a prioritat en el seu Pla d'Acció per als propers 5 anys en aquesta zona.

Pel que fa a la desocupació, la regió suporta xifres que arriben en molts casos als dos dígits. Aquest és un dels principals problemes per al desenvolupament de la regió. Durant les últimes dècades, les taxes de desocupació han anat incrementant fins arribar a la situació actual, en què la ribera sud de la Mediterrània es troba entre les regions amb més desocupació del món.

Els països socis mediterranis tenen un índex de pobresa extrema baix, però al mateix temps una de cada cinc persones viu amb menys de dos dòlars diaris. Per tant, encara que la pobresa extrema no sigui un fenomen massa estès en aquests països (en part, gràcies als mecanismes de solidaritat familiar i tribal propis de la cultura àrab i de la religió musulmana) la pobresa general és molt comuna. La població que es troba per sota del llindar de pobresa es situa entorn al 25% a països com Egipte, Jordània i Algèria.

La pobresa és especialment greu als Territoris Palestins. Es calcula que tres quartes parts de la població palestina viu amb menys de 2 dòlars diaris. Des de l'any 2000 el nombre de pobres s'ha triplicat.

Si analitzem el desenvolupament humà en aquest període, es podria dir que en termes generals no hi ha hagut un progrés significatiu. S'estan produint certes reformes en algunes de les àrees identificades a l'informe, però moltes d'aquestes reformes encara són molt incipients i fragmentades i no aconsegueixen modificar substancialment el marc general negatiu.

En general, les dones estan subjectes a desigualtats de gènere i són vulnerables a la discriminació, tant a nivell legal com a nivell pràctic. Tot i els esforços evidents per canviar la situació de les dones, els progressos pràctics són molt limitats.

En aquest àmbit, el Marroc destaca per la nova llei de la família que dona resposta a les demandes dels moviments feministes de salvaguarda dels drets de les dones, especialment respecte el matrimoni, el divorci i la cura dels nens.

Pel que fa al mercat de treball, la participació de la dona és molt inferior a la de la resta del món si es considera l'índex de fertilitat de la regió, el nivell educatiu i l'estructura d'edats de la població

femenina. La relació població activa femenina/població activa masculina té una ràtio de 03 a Algèria, Líbia i Síria i de 04 a Tunísia, Egipte i el Líban. Sovint, la utilització insuficient d'aquest potencial s'ha citat com un dels factors més importants del dèbil rendiment econòmic d'aquests països.

5.3. Llibertats civils, drets polítics i governança

Els obstacles per exercir el dret d'associació o manifestació i la manca d'una autèntica representació política o de transparència en els resultats electorals testimonien la limitació de les llibertats civils i dels drets polítics en molts dels països socis mediterranis.

Tot i que la majoria de les constitucions de la regió preveuen la igualtat de drets polítics i llibertats per a tot el món, la realitat és molt diferent a la llei. La llibertat d'opinió i d'associació estan incloses a la majoria de les constitucions dels països àrabs, però les constitucions també inclouen diverses restriccions en el dret d'associació, sota el pretext de salvaguarda de la unitat i de la seguretat nacional.

En aquest sentit, la dona segueix patint una situació de discriminació en tots els àmbits, tan públic com privat. El percentatge de dones als parlaments d'aquests països no excedeix el 6%, tot i que podem trobar-nos amb casos extrems com el de Tunísia, que té un percentatge positiu de presència de dones en aquesta institució amb un 22,75%, o a la inversa, com el cas d'Egipte amb una presència del 2,4%.

Actualment, la majoria de les constitucions d'aquests països reconeix la clàssica separació entre poders. De tota manera, la realitat és que existeix una hegemonia clara del poder executiu sobre els altres.

Pel que fa a la transparència, mesurada bàsicament a través de l'accés a la informació per part dels ciutadans, la majoria dels països de la regió es caracteritzen per tenir certes restriccions en l'accés a la informació oficial, així com moltes limitacions a l'hora d'iniciar processos destinats a la publicació d'aquesta informació d'una forma àmplia i extensa.

Tot i així, alguns països han experimentat certs avenços encaminats a desenvolupar una funció pública més transparent: dins aquest grup, per exemple, s'hi troba Jordània.

A Algèria, Líbia, Síria i Tunísia, el govern exerceix un fort control sobre els mitjans de difusió audiovisuals, a més de la circulació de les publicacions nacionals i estrangeres. Tenen per tant el monopoli del flux d'informació. Certs països coma a ra Marroc, han avançat cap a la reforma que canviï aquesta situació, llençant una reforma completa de la premsa que cerca liberalitzar, regular i promoure els mitjans de comunicació, multimedia. Tanmateix, un decret reial i un text legislatiu han posat fi al monopoli de l'Estat en la transmissió de ràdio i de televisió.

El nombre d'organitzacions no governamentals (ONG) ha augmentat de forma notable en els darrers anys. Tot i aquest gran avenç, les ONG han de fer front a múltiples problemes, ja siguin externs (problemes burocràtics, de control, hostilitat i/o assetjament per part de l'estat, restriccions pel que fa el seu funcionament), com interns de l'organització (manca de democràcia interna i de transparència en la presa de decisions, manca de base social i finançament dependent).

Segons el Banc Mundial (2003), les deficiències detectades en el subministrament de serveis públics es deuen, en part, als dèbils mecanismes de rendiment de comptes i uns sistemes de gestió pública poc orientats cap el rendiment. Les administracions públiques es caracteritzen pel nombre excessiu d'empleats públics que no es tradueix en una major eficàcia i eficiència.

5.4. La descentralització i el paper dels governs locals als països socis mediterranis

Després d'anys d'haver configurat les seves polítiques en un sistema fortament centralitzat, certs països del sud de la Mediterrània han iniciat tibus processos de descentralització de les estructures estatals. En els darrers quinze anys, la majoria dels països han emprès certes mesures de cara a donar més poder als governs locals.

En realitat, la majoria de països han realitzat tímids intents de descentralització que recorden més aviat una desconcentració administrativa, on les decisions més importants romanen encara al centre. La descentralització s'ha limitat a aspectes administratius més que als polítics o econòmics.

Tot i les diferències que es posen de manifest entre els diferents països, es poden trobar diferents elements comuns en els processos de descentralització.

D'aquesta manera, existeix, en general, una concentració a nivell central de la capacitat de decisió. Els municipis tenen un poder real molt limitat, donat que el govern central es reserva importants atribucions, com ara decidir sobre els pressupostos locals, designar regidores o dissoldre l'autonomia local.

La majoria dels estats han atorgat més poder a les autoritats locals electes, tot i que aquestes autoritats es mantenen fortament controlades mitjançant diversos sistemes. En alguns països, els governs centrals fins i tot poden tancar governs locals o destituir regidors, com és el cas d'Algèria, Marroc i Tunísia.

L'aspecte financer és el que revela el grau de control de l'estat central sobre el poder local. Quasi bé a tots els països, els governs locals no poden fixar impostos, ni tan sols impostos exclusivament d'aplicació local.

El creixement urbà i de la població resident a les grans ciutats són uns dels trets principals, fet que demana grans respostes per part dels governs locals que sovint no són capaços de fer front a aquest nou context. Els eixos de les ciutats costaneres, com ara l'eix atlàntic de ciutats al Marroc, al nord d'Algèria o al centre oriental de Tunísia, concentren la major part de la població urbana. La concentració de població en poc temps als principals eixos urbans no ha rebut els fons necessaris per tal que els governs municipals puguin fer front a aquesta evolució.

A la majoria dels països, l'Estat central manté una forta autoritat i control. Tot i això, els nous marcs de descentralització obren la via a un procés progressiu de diàleg entre el nivell estatal i el territori.

En aquest marc, el reforç de la governança democràtica local pot contribuir de manera significativa a través dels processos de descentralització. De fet, la descentralització no només afavoreix un major suport popular al procés de decisions, sinó que alhora contribueix a millorar l'eficàcia de les polítiques públiques.

D'altra banda, els governs territorials no poden complir les competències reconegudes si no es produeix una veritable descentralització del poder de l'estat central a les autonomies locals i regionals.

Més enllà d'aquest panorama general, és important conèixer, encara que sigui de forma sintètica, el perfil de la descentralització i de la gestió pública territorial als diferents països de la zona.

Al **Marroc**, el fenomen de la desconexió és una prioritat subratllada pel govern. Actualment, el sistema de govern local s'organitza entorn les regions, prefectures, províncies i municipis. Aquestes entitats estan dotades de personalitat jurídica i de certa autonomia financera. La reforma constitucional de 1992 va obrir noves possibilitats a la descentralització i al reforç dels governs locals, que es va continuar l'any 2003 amb l'entrada en vigor d'una nova Carta municipal (*Charte Communale*).

La nova Carta municipal (Llei 78/2000) ha previst expressament la participació dels ciutadans i de les ONG en la gestió municipal. Concretament, es reconeix (arts. 38 i 41) al Consell Municipal la possibilitat de promoure la creació d'associacions de barri en matèria urbanística o d'estimular i sostenir l'organització d'associacions de caràcter social, cultural i esportiu.

La Carta municipal estableix una relació de competències municipals pròpies segons el següent ordre: desenvolupament econòmic i social, finances, fiscalitat i béns municipals, urbanisme i ordenació del territori, serveis públics locals i equipaments col·lectius, higiene, salubritat i medi ambient, equipament i acció sociocultural, cooperació i associació amb actors locals.

La nova llei inclou una exhortació al Consell perquè assumeixi la iniciativa local per responsabilitzar els ciutadans, organitzar la seva participació i promoure el desenvolupament del moviment associatiu. No obstant això, la llei es manté en un nivell genèric i no preveu, mitjançant indicacions expressives, els mecanismes adequats per fer-ho.

Els ingressos fiscals propis sobre els ingressos totals dels municipis no arriben a un 20%, les despeses totals dels municipis, com a percentatge del PIB, són del 2,46% i la despesa dels municipis sobre la despesa pública total és del 6,89%.

Es constata l'existència de pràctiques centralistes en l'àmbit local, especialment evidents a través de la presència, a més dels òrgans electes, d'agents locals designats pel poder central mateix. Les autoritats centrals exerceixen un estret control de tutela sobre les col·lectivitats locals, que justifiquen amb la necessitat de salvaguardar la unitat de l'estat i d'assegurar el respecte de la legalitat en l'àmbit local. La tutela s'exerceix tant sobre les persones com sobre els òrgans descentralitzats a través d'un control de la legalitat dels actes dels municipis.

A **Algèria**, on amb la reforma de la constitució el 1989 s'estableix el multipartidisme i la separació de poders, la reforma sobre la descentralització és recent. El mes de novembre de 1996, es consagra l'Islam com una religió d'estat i es reforça el poder presidencial. Pel que fa a l'administració, a Algèria hi ha 48 *wilayas*, que al seu torn es divideixen en 160 subprefectures (*dairates*) i 1541 municipis.

L'Administració de la *wilaya* està sota l'autoritat jeràrquica del prefecte, que realitza funcions de coordinador i s'encarrega d'executar les decisions del Govern així com les resolucions de l'Assemblea Popular de la *Wilaya* (APW, art. 106 Codi de la *wilaya*).

Les atribucions al municipi són molt àmplies en l'àmbit legal, que a més no esgota totes les possibles atribucions que se li encomanen i que se li poden assignar mitjançant altres vies legals. Aquestes atribucions són les següents: ordenació del territori i desenvolupament local, urbanisme, infraestructures, equipaments i medi ambient, ensenyament bàsic, higiene i salubritat pública, així com inversions econòmiques al municipi.

A part de citar aquestes competències generals, el Codi municipal dedica una atenció especial als serveis públics que ha de gestionar el municipi. Aquests serveis són entre altres els d'aigua potable, sanejament i aigües residuals, residus, mercats, estacionaments de pagament, transports públics, cementiris i serveis funeraris.

Els recursos financers dels municipis provenen dels impostos per al subministrament d'aigua, funerals, sanejament i de les transferències de l'estat, algunes a través del finançament dels plans de desenvolupament comunal. Al capdavant, les transferències de l'estat representen un 30% de

la despesa local. Les despeses locals representen el 3,5% del PIB i són el 9% del total de la despesa pública.

A **Tunísia**, un país molt centralitzat, jeràrquic i amb un govern molt lligat al partit en el poder, l'institucionalisme local està molt restringit i mantingut pels governadores, 23 en total, nomenats pel president. Al seu torn, cada governació es divideix en diferents delegacions. A partir dels anys 80, es produeix un procés de transferència de poder cap als municipis i regions. L'any 1989, la llei orgànica sobre les governacions i que crea els Consells regionals, els atorguen el rang de circumscripcions territorials administratives de l'estat i certa autonomia financera.

Tot i que es troba en una situació poc avançada, el X Pla de Desenvolupament 2002-2006 es planteja reforçar l'autonomia administrativa i financera mitjançant una fiscalitat regional.

Els municipis, tot i posseir un àmbit competencial propi, estan sotmesos a un rígid control que exerceixen de forma escalonada el Governador i el Ministre de l'Interior. Malgrat això, l'organització municipal es basa en un principi democràtic representatiu ja que, exceptuant el cas del municipi de Tunísia, els màxims responsables de la gestió municipal són elegits pels ciutadans mitjançant eleccions lliures.

A **Jordània**, la constitució estableix el principi de descentralització dels assumptes locals. El govern preveu delegar amplis poders a l'administració municipal augmentant la dotació pressupostària dels municipis i autoritzant les municipalitats per tal que elaborin i posin en pràctica programes de desenvolupament socioeconòmic. Tot i això, cal remarcar que l'any 2002 una esmena a la llei municipal ha atorgat al govern el dret d'anomenar els alcaldes i a la meitat dels membres dels Consells municipals.

A **Cisjordània i la Franja de Gaza** només existeix un nivell d'autoritat territorial, els municipis. Modificada el 1997, la llei d'organització de les col·lectivitats locals defineix la designació, el finançament i les competències de les autoritats locals electes. Des del 1976 no hi ha hagut eleccions locals, i actualment el Ministeri de les col·lectivitats locals és el que nomena els alcaldes i els membres del Consell municipal.

Les organitzacions de la societat civil juguen un paper importantíssim als territoris palestins. Atesa l'actual situació de conflicte, sovint les ONG són les úniques organitzacions que poden assegurar serveis bàsics, com ara l'aigua, l'educació, l'agricultura, la cultura, etc. En el context actual de reforma de l'Autoritat Palestina, el comitè nacional de la reforma ha inclòs a representants d'organitzacions de la societat civil. En aquest sentit, cal remarcar la importància dels esforços d'alguns municipis europeus i ONG en la promoció del diàleg intercultural entre àrabs i israelians.

El Líban ha conegut un veritable procés de descentralització que ha obert la via per a les actuacions locals. El 1990 va crear el Ministeri d'Assumptes Municipals i Rurals, un ens encarregat d'enfortir els municipis, fomentar la participació i millorar la prestació de serveis públics. L'any 1998 es van celebrar les primeres eleccions municipals al país després de 30 anys.

Els municipis libanesos tenen competències en els àmbits següents: sòl i urbanisme, expansió i sanejament, residus sòlids, espais verds i habitatge, serveis socials, educació i cultura.

Recapten impostos en una sèrie d'àmbits (béns immobles, activitat econòmica, drets de successió, activitats portuàries, registre de propietats, matriculació de vehicles, certes mercaderies importades...), tot i que aquesta autonomia fiscal és relativa. La llei no permet a les col·lectivitats locals crear nous impostos ni determinar la base d'imposició.

Els municipis es poden endeutar prèvia aprovació de l'Estat a través de diferents entitats financeres.

A Egipte, el 1971 la constitució estableix les governacions (*muhafazat*), les ciutats (*madina*) i els pobles (*qarya*) amb el rang de col·lectivitats locals així com la primera llei sobre l'administració local. L'any 1975 es creen altres tipologies de col·lectivitats locals: el districte (*hayy*), el districte rural (*markaz*) i el fet d'instaurar eleccions als Consells locals per sufragi universal. Els governadors es nomenen i revoquen per decisió presidencial, mentre que el Consell de la governació s'escull mitjançant sufragi universal. Els alcaldes, que tenen el poder executiu municipal, també s'anomenen i revoquen per decret de la governació.

Els impostos sobre les importacions i exportacions es reparteixen al 50% amb les governacions, així com els impostos sobre els intercanvis immobiliaris i comercials. Els impostos de circulació els recapten les governacions, mentre que els municipis recapten els impostos sobre les parcel·les agrícoles, habitatges, espectacles i jocs.

Per últim, cal destacar el fet que Egipte està pendent de realitzar eleccions municipals, posposades en els darrers anys.

6. La relació nord-sud a la Mediterrània

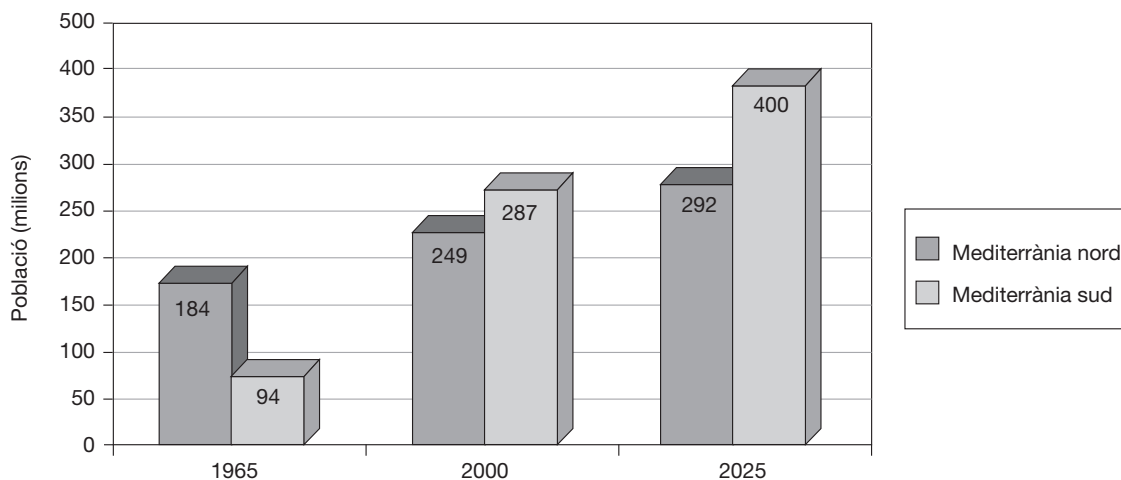
6.1. La fractura demogràfica

L'any 1999, la zona mediterrània (tots els països riberecs) tenia poc més de 500 milions d'habitants. El 2025, els països del sud representaran un 60% de la població mediterrània.

A diferència de les poblacions italiana, espanyola i francesa, que figuren entre les més envellides del món amb un 16-17% de persones de més de 65 anys, a Algèria, per exemple, només un 3% de les persones tenen més de 65 anys enfront d'un 40% de joves. Altres països, com el Marroc o Tunísia tenen fins a un 35% de joves. La bretxa amb els països del nord es mantindrà. Segons les previsions de Nacions Unides, l'any 2025 les poblacions del Marroc i Algèria tindran un 25% de joves menors de 15 anys. En aquest mateix any, Itàlia tindrà un 11% de joves, Espanya un 12%, mentre que la població més envellida s'acostarà al 25% o més contra un 6,5% a Algèria.

A principis dels anys 90, mentre que els països de la ribera nord mantenien una taxa de creixement demogràfic d'un 0,5% aprox., els de la ribera sud es mantenien en un 2% i passaven a un 1,5% a principis de l'any 2000.

Evolució de la població a la Mediterrània. Comparació entre nord i sud

Font: Pla estratègic Arc Llatí 2004.

6.2. Competència i complementaritat econòmica

Als dos països més rics de la ribera nord mediterrània, França i Itàlia, el PIB per habitant supera els 20.000 euros. Els estats mediterranis de la UE tenen un PIB que supera els 10.000 euros per habitant. A la ribera sud el PIB és inferior a 2.000 euros, concretament a Algèria, Jordània, Síria, Egipte i el Marroc; a Tunísia arriba als 2.300 i supera els 16.000 a Israel.

Evolució del PIB a la Mediterrània

	PIB (mil milions EUR)	PIB per càpita EUR	Sector agrícola (% PIB)		Sector industrial (% PIB)		Sector serveis (% PIB)		Deute extern (mil milions EUR)
	2002	2002	1998	2002	1998	2002	1998	2002	2000
Algèria	58	1.845	12,1	12,4	47,3	62,2	40,6	25,4	23,98
Egipte	91	1.382	17,4	16,8	31,7	35	50,9	48,1	31,473
Israel	110	16.815	n/a	3,1*	n/a	30*	n/a	67*	n/a
Jordània	10	1.861	3	2	25,5	23,4	71,5	74,6	7,21
Liban	18	5.149	11,9	11,7	22	21	66,1	67,3	11,273
Marroc	40	1.278	17,2	16,1	31,6	31,1	51,2	52,8	n/a
Palestina	n/a	n/a	8,5	n/a	27,8	n/a	63,6	n/a	n/a
Síria	24	1.372	29,4	23,1	26,5	27,6	44,2	49,4	78,22
Tunísia	23	2.305	12,5	10,4	28,3	29,1	59,2	60,5	10,5
Turquia	195	2.772	18,5	13,8	25	26,6	56,5	59,7	111,516*
10 nous membres de la UE	438	11.100		3,9		33,5		n/a	n/a
UE-15	9.161	24.100	2,7	2,3*	29,6	29,2*	67,7	68,5*	n/a

Font: MedObs sobre la base de dades de la Comissió Europea, Eurostat, Banc Mundial i PNUD.

En matèria de productivitat del treball, avui dia una persona activa produeix cinc vegades més si treballa en un país situat al nord de la Mediterrània que si treballa al sud.

Malgrat les seves dificultats estructurals, l'agricultura i en particular certes produccions de fruites i llegums dels països de la ribera sud poden competir amb l'agricultura de la ribera nord, per exemple entre el Marroc i l'Europa del sud.

La indústria, amb una forta presència de capital estranger especialment a Tunísia i el Marroc fruit de la deslocalització d'empreses de la ribera nord a causa dels seus dèficits de productivitat, corre el risc de descapitalitzar-se en favor dels nous estats membres de l'est europeu. Un altre factor de risc per a les inversions empresarials és el que provoquen els problemes lligats al control de l'estat i la necessitat d'una reforma institucional per a la creació d'un entorn empresarial adequat.

El turisme constitueix una força econòmica real. La majoria dels seus productes es complementen amb l'oferta turística de la ribera nord, però el seu desenvolupament es veu afectat pels fac-

Integració comercial amb la UE. Importacions/Exportacions en % del total

País	Importacions de la UE %	Exportacions a la UE %
Algèria	63,3	66,4
Egipte	29	31,5
Líbia	65	82,3
Líban	44	26,6
Jordània	27,6	3,8
Marroc	50	70
Israel	41	26,7
Tunísia	69	79,8

Font: Fons Monetari Internacional.

tors de tensió internacional i la seguretat. En tot cas, els fluxos turístics són desproporcionats: 9,7 milions de turistes a la ribera sud i 170 milions a la ribera nord (2001).

Avui dia, en un context de mundialització creixent, la UE és el principal soci comercial dels països socis mediterranis. Més del 50% dels intercanvis de la regió s'efectuen amb la UE. Europa és el principal inversor directe estranger amb la regió (36% de la inversió estrangera directa total). La UE és la primera font d'assistència i de mitjans financers, posat que cada any acorda 3 mil milions d'euros en préstecs i ajuts no reemborsables. Així mateix, la UE també és la primera font de turisme per a la regió mediterrània i la primera destinació dels fluxos de migració.

6.3. La dimensió cultural

Històricament, la Mediterrània ha estat una àrea d'intercanvis culturals i d'influències recíproques entre el nord i el sud. La història de la regió ha estat regulada per múltiples intercanvis i diferents formes de convivència, tot i que les diferències i els antagonismes també han estat presents en les relacions entre les dues riberes.

Diversos contrastos han contribuït a crear un sentiment d'injustícia des del període colonial, però sobretot pel desfasament entre les formes de vida i per la «idealització» d'Europa, una temptació permanent –i comprensible– per a joves sense feina de la ribera sud.

Aquesta bretxa ha anat creixent a causa del conflicte palestinoisraelià o l'auge de les accions terroristes d'origen islàmic. Però també s'agreuja per culpa dels mitjans de comunicació que difonen un determinat missatge sobre la ribera sud.

En aquest marc, resulta clau el diàleg intercultural de cara a un retrobament entre els pobles d'ambdues riberes. La complementarietat resulta evident i obre enormes espais per als intercanvis que incrementen la comprensió mútua i la cooperació entre ambdues societats a llarg termini.

II. LA COOPERACIÓ DESCENTRALITZADA PÚBLICA A LA MEDITERRÀNIA

7. Conceptualització, evolució i enfocaments sobre la Cooperació Descentralitzada

7.1. La Cooperació Descentralitzada Pública dins el sistema de cooperació al desenvolupament

L'any 1992, la Comissió Europea definia la Cooperació Descentralitzada al desenvolupament (CD) com: «Un nou enfocament en les relacions de cooperació que busca establir relacions directes amb els òrgans de representació local i estimular les seves pròpies capacitats de projectar i portar a terme iniciatives de desenvolupament amb la participació directa dels grups de població interessats, tenint en compte els seus interessos i els seus punts de vista sobre el desenvolupament».

Així mateix, a la seva Nota d'Orientació sobre la Cooperació Descentralitzada, de l'any 1999, la Comissió afirma que «és una manera d'anar més enllà del sistema de cooperació amb els Estats i comprometre's amb una altra manera de cooperar.»

Als seus plantejaments inicials, la UE defineix la Cooperació Descentralitzada com un mètode de desenvolupament i no com un instrument específic, a través del qual els fons europeus de cooperació al desenvolupament (en particular, els de la Convenció de Lomé) recolzen agents descentralitzats, ONG i altres associacions comunitàries, representants de les autoritats locals per gestionar programes o projectes en l'àmbit local.

En primer lloc, observem les relacions que es plantegen entre la CD i la cooperació governamental o estatal, un dels assumptes que més es debaten en l'àmbit de la cooperació internacional.

La Cooperació Descentralitzada Pública suposaria diversos avantatges. En primer lloc, la proximitat amb els actors i institucions locals i pel grau d'implicació de la societat civil, la qual cosa augmenta l'eficàcia de les accions de cooperació. Resulta evident que els projectes de Cooperació Descentralitzada Pública respondrien millor a les necessitats dels territoris i de les societats. Així mateix, la CDP estableix vincles de cooperació a llarg termini, a partir de les competències i experiències dels governs locals, tant del sud com del nord, gràcies a la qual cosa s'aconsegueix la sustentació dels seus impactes.

Alhora, la CDP, en la mesura que incrementa les relacions pel que fa a la igualtat, per exemple entre autoritats locals del sud i del nord, permet encarar projectes basats en problemà-

tiques comunes a les parts, afavorint una dinàmica d'intercanvis i de disseminació d'experiències.

Sens dubte, la realització d'una política municipal de cooperació, integrada en una política de conjunt de construcció d'una societat solidària, ha d'anar molt més enllà del simple finançament de projectes. En aquest sentit, els governs locals poden complir una triple funció: sensibilitzar la ciutadania pel que fa a determinats valors lligats a la solidaritat internacional; promoure i recolzar l'acció solidària de la societat civil i desenvolupar relacions de cooperació directa amb valor afegit.

En el camp de la cooperació directa, el potencial dels governs locals és gran i no passa, precisament, per la transferència de recursos. El valor afegit de la cooperació al desenvolupament dels governs locals el trobem en la seva pròpia especificitat, la seva experiència i el seu coneixement pel que fa al desenvolupament de les competències que els han conferit.

Un dels principals riscos que amenacen la CDP és la temptació de reproduir a petita escala el model estatal de cooperació al desenvolupament. Aquesta temptació, més present en el cas de la cooperació regional o autonòmica, representaria un inconvenient no només per a la pròpia regió que ho intentés, ja que li mancarien instruments i part dels recursos, sinó també per al sistema nacional o estatal d'ajut al desenvolupament en el seu conjunt, que d'aquesta manera podria veure com es multipliquen els encavalcaments i les interferències entre les diverses instàncies de l'administració pública.

Ans al contrari, la presència activa d'institucions descentralitzades hauria de permetre que la política general de cooperació es fes més rica i vigorosa a partir de la contribució complementària de les potencialitats que cadascú pogués aportar. Per això cal que cada agent defineixi les prioritats i continguts de la seva política d'ajut a partir dels seus propis avantatges, sense pretendre replicar models aliens. La CDP té dos avantatges específics: més proximitat als ciutadans i menys condicionament internacional. Tots dos atorguen a la CDP unes possibilitats d'acció que, en gran mesura, estan vedades a la cooperació governamental.

7.2. La Cooperació Descentralitzada Pública als estats membres de la UE

El panorama de la CDP als diferents països membres de la UE és molt variat i, en els darrers anys, ha evolucionat considerablement cap a un major desenvolupament i amplitud.

En l'última dècada, aquest auge s'ha vist reforçat en gran mesura per la participació de molts ens territorials en els programes de la UE de cooperació territorial i transfronterera, que ha obert la perspectiva de l'acció internacional en els governs territorials dins d'Europa. Al

seu torn, el fenomen de la globalització i internacionalització ha creat un nou context que afavoreix aquesta acció. Per últim, un altre dels factors que ha afavorit la implicació dels governs territorials europeus en aquestes accions ha estat l'evolució mundial pel que fa al creixement de la bretxa amb els països pobres i l'increment dels valors de solidaritat a les nostres societats.

Existeixen grans diferències entre els diferents països però, en general, existeix una clara tendència cap a una major implicació de les ciutats, províncies i regions a participar en accions de cooperació internacional. La participació de les institucions locals i regionals europees en accions internacionals està marcada pel pes, la importància i la tradició de la cooperació internacional del país al qual pertanyen. Així, països com França, amb una llarga tradició de cooperació amb les seves antigues colònies, és un exemple de cooperació governamental que influeix, en gran mesura, en l'acció de les institucions descentralitzades.

Implicació de les municipalitats franceses en la cooperació descentralitzada

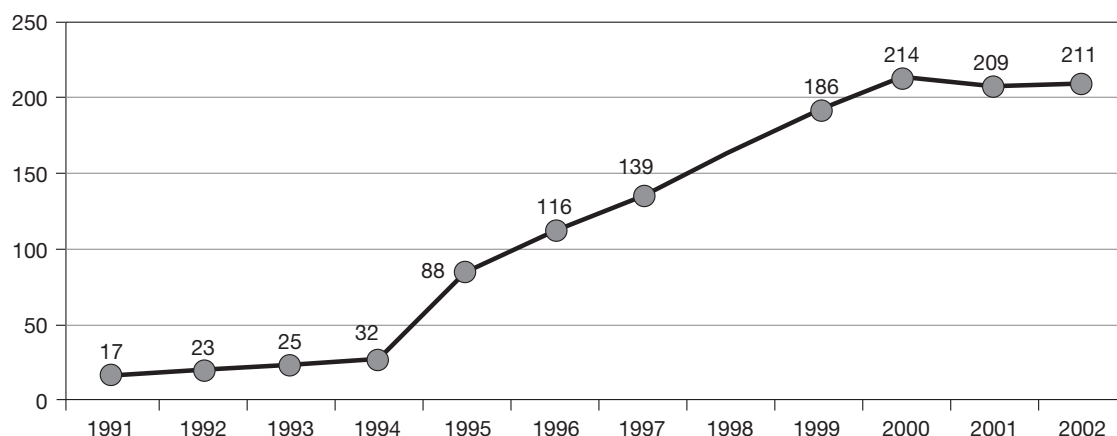
Municipis	Nombre total	Municipis implicats	%
Ciutats grans (+ de 100.000 habitants)	37	36	97,3%
Ciutats mitjanes (entre 20.000 i 100.000 habitants)	401	346	86,3%
Ciutats petites (de 5.000 a 20.000 habitants)	1.487	1.031	69,53%

Font: Ministère des Affaires Etrangères. Aeci, 2001.

Espanya és un cas emblemàtic d'altíssim creixement de la CDP, tant a les regions o autonomies com a les províncies i municipis en el conjunt de l'Ajuda Oficial al Desenvolupament. Cal destacar que el fenomen de la Cooperació Descentralitzada Pública a Espanya constitueix un fenomen original dins l'àmbit europeu i que hi ha unes quantes administracions públiques autonòmiques i locals que han assolit la xifra del 0,7% dels seus pressupostos destinada a cooperació. Aquest fenomen s'explica degut a les grans mobilitzacions ciutadanes a favor de l'assignació del 0,7% dels pressupostos públics per a solidaritat internacional, cosa que explica la clara inflexió en l'increment dels pressupostos autònomic i locals a partir dels anys 1994-1995, com es pot observar a la taula següent.

En termes generals, els governs territorials no troben obstacles jurídics ni legislatius que els impedeixin o limitin en la seva acció exterior. Bàsicament, l'estat ha de regular o vetllar per tal que les

Pressupost de la Cooperació Descentralitzada Pública en Espanya. 1991-2002.
 (En milions d'euros)

Font: Confederació de Fons de Cooperació i Solidaritat, PACI 1997-2001, i previsions per al 2001 i 2002.

relacions internacionals de les institucions subestatal no entrin en contradicció amb la política exterior de l'estat en l'àmbit nacional.

En aquest sentit França posseeix un marc legislatiu i regulador molt avançat, en la mesura que el Ministeri d'Assumptes Estrangers disposa, específicament, de la Delegació per a l'Acció Exterior de les Col·lectivitats Locals.

Altres països disposen de lleis o reglaments que fan especial referència a la cooperació descentralitzada, com la llei núm. 49/87 a Itàlia que autoritza explícitament als municipis a implicar-se en la cooperació internacional. Així mateix, l'article núm. 68 de la llei sobre finances locals i comptabilitat pública de març de 1993 autoritza les províncies italianes a assignar fins el 0,8% del seu pressupost a programes de Cooperació Descentralitzada Pública per al desenvolupament i accions de solidaritat internacional.

El Ministeri d'Assumptes Exteriors italià defineix la Cooperació Descentralitzada Pública com «l'acció de cooperació al desenvolupament promoguda per les autonomies locals italianes, directa, en consorci entre elles o amb el concurs d'entitats de la societat civil organitzada en el territori de la seva competència administrativa, realitzada a través de relacions d'associació prioritàriament amb institucions homòlogues dels països en vies de desenvolupament que afavoreix la participació activa dels diversos components de la societat civil del país soci en el procés de presa de decisions amb l'objectiu de generar un desenvolupament sostenible del seu territori».

Al Regne Unit existeix la llei de 1993 *Local government overseas Assistance Act* que regula la participació de les col·lectivitats locals en les accions internacionals. A Suècia, hi ha la llei de 2001

Law of municipal export of services and internacional aid/assistance que clarifica les competències en aquest àmbit de les col·lectivitats locals. A França, el marc legal l'estableix la llei de 1992 i el seu títol IV titulada «De la cooperació descentralitzada».

Als Països Baixos, l'estat disposa del Programa de Cooperació Holandès per al Desenvolupament Intermunicipal, destinat a la cooperació dels municipis.

Un paper important el juguen els organismes d'associació o federació de municipis en l'àmbit nacional, a través de comissions o agrupaments per a la cooperació internacional. Aquest és el cas de l'Associació de Municipis (VNG) dels Països Baixos que impulsa més de 40 projectes de cooperació per any i ajuda els municipis a implicar-se en la cooperació internacional. La Unió de Ciutats i Comunes Belgues (UVCB) a Bèlgica funciona com a oficina d'informació i assistència tècnica, facilita els contactes amb els socis exteriors i pilota el programa de CDP elaborat per l'Estat. A Espanya, un paper similar el compleix la FEMP (Federación Española de Municipios y Provincias).

Les Comunitats Autònomes han anat incrementant el seu paper a l'exterior a través de diferents mecanismes, com per exemple la cooperació al desenvolupament. La participació directa dels governs autonòmics en l'estratègia de cooperació s'articula a través de la contribució fiscal als pressupostos generals de l'Estat i a través de múltiples iniciatives cíviques.

A Catalunya els ens locals han desenvolupat un paper rellevant en les activitats de cooperació. Actualment, la participació de la Generalitat de Catalunya en la cooperació al desenvolupament s'articula a través de la Direcció General de Relacions Exteriors, i de l'Agència Catalana de Cooperació que s'encarreguen de la coordinació de la política de cooperació de la Generalitat de Catalunya. La Diputació de Barcelona, a part de tenir el seu propi programa de cooperació directa centrat en les àrees del Magrib i Amèrica Central, fomenta la cooperació directa entre els ens locals i assumeix alhora les tasques de coordinació i cohesió de l'estratègia de cooperació al desenvolupament.

Per la seva banda, la Comunitat d'Andalusia regula les activitats de cooperació i solidaritat a través de la Llei de Cooperació Internacional per al Desenvolupament de 2003.

A Itàlia, cal fer referència a l'ANCI (Associació Nacional de Comunes Italianes) i la UPI (Unió de Províncies Italianes) actives en la Cooperació Descentralitzada Pública i que han firmat acords amb aquest objectiu amb organismes com la FAO i el PNUD.

Altres exemples d'organismes creats per a la Cooperació Descentralitzada Pública són els Fons de Cooperació al Desenvolupament i Solidaritat a Espanya, que reuneixen ajuntaments, coordinen accions de cooperació municipal i gestionen fons financers aportats pels ajuntaments associats.

Digne d'esment és la participació de les grans ciutats i metròpolis europees en la CDP. És evident que les grans ciutats tenen una lògica i estratègies singulars pel que fa a les seves associacions internacionals i que, al seu torn, disposen de recursos i capacitats que permeten un tipus de cooperació específica amb altres ciutats del món.

Pel que fa a les modalitats i metodologies de cooperació són molt variades. Els agermanaments i la firma de convenis amb organismes similars d'altres països segueix sent un àmbit important que facilita i contractualitza la cooperació. Però la CDP ha anat evolucionant cap a modalitats de més amplitud i sofisticació.

Els governs territorials financen les seves accions de cooperació, principalment a través de fons dels estats mateixos transferits a aquests efectes. El finançament de la UE també és important a través de programes de cooperació territorial com INTERREG i altres menys importants, però que han permès l'establiment de xarxes de Cooperació Descentralitzada Pública com MEDURBS, URBAL o ASIAURBS.

Digne d'esment és l'enfocament francès de la CDP, recollit en els seus propis textos normatius, on es desenvolupen el tipus de relacions que s'estableixen a la CD. Així, s'estableix una dimensió d'«associació» (*partenariat*) o de relació sostinguda i durable, basada en el coneixement mutu i l'interès recíproc, on les accions es defineixen progressivament en el temps en funció de les necessitats i aborden diferents àmbits. Per tal de facilitar l'associació duradora, es privilegia la contractualització d'aquestes relacions.

També es defineixen els motius que fan que les col·lectivitats territorials actuïn en el camp de la cooperació, admetent que són variables i plurals. Poden ser d'ordre econòmic, polític o històric. En tot cas, existeixen tres idees-força que inciten les col·lectivitats locals a actuar en el camp internacional; l'obertura al món, la solidaritat i l'interès recíproc. Aquesta última idea suposa que la cooperació no és de sentit únic, només en benefici de la col·lectivitat associada del sud. La noció d'interès recíproc defineix la relació d'associació entre la col·lectivitat francesa i l'estrangera i guia les accions que cal emprendre.

Siguin quins siguin els motius, una col·lectivitat orienta la seva activitat de cooperació cap a un determinat país i determinats sectors, en funció de la seva pròpia història política, econòmica i social així com per les oportunitats es puguin presentar.

7.3. Cap a un nou enfocament de la cooperació descentralitzada

La Cooperació Descentralitzada Pública la definim com una cooperació per al desenvolupament local en el marc d'un món globalitzat i interdependent. Cal destacar dos fenòmens convergents. D'una banda, la globalització posa en relleu el major pes dels factors d'interdependència interna-

cional i, a la vegada, la pèrdua relativa de capacitat dels governs centrals. De l'altra, s'evidencien els nous vincles entre els fenòmens internacionals i els territoris locals. El cas de la immigració és un exemple típic d'aquest fenomen.

A través de diverses iniciatives de cooperació descentralitzada que posen en evidència els interessos i la convergència de diversos subjectes socials locals, que proposen als territoris associats del sud una cooperació dirigida al desenvolupament local, s'està produint un fenomen d'experimentació. En molts casos, les relacions prefiguren formes d'associacions (*partnerships*) territorials. Els territoris descobreixen les relacions d'interdependència que el lliguen a l'exterior i defineixen àrees de cooperació amb interès geoestratègic.

En aquest sentit, trobem una dimensió singular de la CDP en l'associació municipal per contribuir al desenvolupament i la consolidació de serveis públics locals. Tot comptat, es tracta d'atendre les demandes ciutadanes i en especial dels grups socials exclosos, tot incitant a l'elaboració de plans locals de desenvolupament, a la cooperació amb l'estat sobre noves bases, a l'aplicació de sistemes de fiscalitat local, etc. En aquest sentit, els governs locals poden ajudar els seus socis per tal que enforteixin l'acció i l'espai públic en el desenvolupament a partir dels problemes concrets de les seves societats i municipis, i a que els processos de descentralització tinguin èxit, demostrant així l'eficàcia i pertinència de les polítiques públiques de proximitat.

En aquest sentit, la CDP s'enfoca més aviat cap al recolzament institucional que cap a projectes, en un enfocament de perennització i sostenibilitat de la cooperació. El desenvolupament local es basa en la creació de dispositius i en el reforç de capacitats que recolzin iniciatives, més que no pas en projectes directes de desenvolupament.

En aquest terreny de la governança local i de l'enfortiment municipal, la CDP ha d'establir polítiques i propostes clares, atès que disposa de recursos i experiència acumulada de gran interès per al desenvolupament dels seus parells als països del sud. En certa manera, és una aposta estratègica perquè els municipis dels països del sud incrementin el seu protagonisme en el desenvolupament humà dels seus països, a través de les seves polítiques i actuacions municipals.

La CDP ha de centrar-se en el suport als processos de democratització, afavorint, d'una banda l'exercici dels drets dels ciutadans a través de la democràcia local, i de l'altra, assegurant un desenvolupament econòmic, social i territorial sostenible, tot i reforçant els serveis col·lectius permanents a nivell local.

Els actors dels governs territorials del nord han d'establir, en tot cas, quins són els incentius que tenen per cooperar. D'alguna manera, es tracta d'abordar la cooperació internacional com un component del desenvolupament propi local i regional, o com una continuïtat d'aquest desenvolupament (la demarcació entre assumptes nacionals i assumptes internacionals cada vegada és

més dèbil), amb la inclusió dels interessos de totes les parts i grups socials per tal que sigui sostenible en el temps.

Constitueix un element d'estratègia política de la col·lectivitat territorial en la mesura en que cerca l'obertura cap a l'exterior i la confrontació d'experiències, un reforç de les seves competències i de la seva identitat i per fer-ho, ha d'associar les seves accions de cooperació, els seus diferents components que configuren la comunitat local serveis públics, sector associatiu, organitzacions professionals, empreses i representants de diferents sectors de la població).

Amb la inclusió de la CDP en els programes de cooperació al desenvolupament dels governs, les comunitats locals en els països donants assumeixen un nou rol, com a socis i com a actors en l'impuls de les polítiques i estratègies dels seus països per la cooperació internacional pel desenvolupament.

A partir del paper protagonista o de lideratge que han de tenir les autoritats locals, provincials i regionals en els programes o activitats de CD, és evident que la seva presència no pot ni s'ha de basar en la utilització dels mateixos mètodes que la cooperació centralitzada tradicional. La CDP es configura entorn a la construcció d'associacions o partenariats sostenibles entre autoritats locals del nord i del sud.

Sense negar l'aportació de la cooperació no governamental, de la qual l'enfocament descentralitzat en valora les especificitats i potencialitats, la CDP aspira a col·locar-se en un espai diferent, caracteritzat per la recerca de modalitats de concertació entre subjectes socials i institucionals locals. Es presenta com un espai renovat i d'experimentació on és possible afrontar de manera original els problemes de contraposició entre allò que és governamental i allò que no ho és, entre allò que és central i allò que és descentralitzat, entre el mercat i la solidaritat.

Progresivament, emergeixen iniciatives dels territoris per impulsar el seu propi desenvolupament polític, econòmic i social. Els mateixos governs locals, en aquesta perspectiva de desenvolupament local globalitzat, estan cridats a participar en la governança de les relacions internacionals, impulsores del disseny d'una nova cooperació internacional descentralitzada, regional-local, que pot valoritzar els recursos dels territoris i prefigurar així una cooperació internacional pel desenvolupament local.

Els processos de descentralització, l'aprofundiment en la democràcia local i en la participació ciutadana, el bon acompliment institucional i el paper creixent de municipis i governs regionals en la cohesió social i en el desenvolupament local, propis de l'evolució més recent als països desenvolupats, no tenen el seu correlat als països en vies de desenvolupament. Ans al contrari, en aquest últim grup de països predomina la centralització institucional, la manca de capacitats i competències de les institucions locals, la debilitat de les seves polítiques i la manca de democràcia ciutadana.

La cooperació municipal ha de tenir molt present l'asimetria de contextos en els quals es mouen els governs locals del nord i del sud. Sovint, al sud, un municipi està mancat de les possibilitats de lideratge i d'autonomia dels seus iguals del nord. L'arquitectura institucional i les relacions amb la societat civil també són molt diferents. Per aquest motiu, cal que la CDP cerqui vies que obrin els processos de cooperació al protagonisme d'una diversitat d'actors, xarxes de cooperació integrades per diferents agents de la societat civil i altres instàncies governamentals, que evitin o redueixin els perills de l'aïllament de les institucions municipals.

Aquest enfocament de la CDP es encara més rellevant per totes aquelles àrees geogràfiques on els fluxos i intercanvis entre els països es reforcen de forma progressiva, com a l'àrea mediterrània, on les relacions i la cooperació entre ciutats d'ambdues riberes apareixen com un repte estratègic.

No hi ha sempre acord sobre la identificació de la CDP en aquesta doble direcció i d'interès mutu. Encara predomina la visió de la CD, exclusivament pensada com un mecanisme de cooperació al desenvolupament.

Així mateix, la CDP, establerta en aquests termes, pot i ha de jugar un paper de màxima importància, com un espai propi que complementi i millori els impactes de la cooperació bilateral entre els governs. En aquest cas, es tracta d'un aspecte d'importància estratègica, que allunya la CDP d'una perspectiva autònoma o aïllada de la cooperació al desenvolupament entre estats o organismes multilaterals.

8. Cooperació a la Mediterrània

8.1. Introducció

Les relacions de cooperació a la Mediterrània han experimentat un indubtable progrés a partir del procés de Barcelona. De tota manera, cal dir que aquesta cooperació té una llarga tradició, fruit d'un gran nombre d'iniciatives, tant des d'organismes governamentals i multilaterals com des de la societat civil mateixa i des del món empresarial.

No hi ha dubte que el procés de Barcelona ha comportat un fort protagonisme de la Unió Europea mateixa, de la qual emanen la majoria d'iniciatives i recursos per aquesta cooperació. Però no hem de perdre de vista l'amplíssima presència de vincles fruit d'acords i xarxes de cooperació, sovint sense el recolzament directe de la UE o que han estat promogudes des de la Unió però que posteriorment s'han desenvolupat de forma autònoma.

La densitat de les relacions nord-sud a la Mediterrània és un fet distintiu del veïnatge de la Mediterrània, que cal posar en evidència o fer més visible. Efectivament, en els darrers anys s'han

intensificat moltes relacions originades a diferents àmbits institucionals amb objectius variats (polítics, científics, culturals o econòmics) i s'han creat diferents espais de diàleg o fòrums de reflexió que han permès augmentar, en el seu conjunt, els llaços de cooperació i veïnatge.

Sense pretendre ser exhaustius, a continuació esmentem alguns exemples d'espais, xarxes o organismes de cooperació a la Mediterrània que ens donen una idea de la presència de múltiples actors a la zona.

Així, per exemple, cal esmentar organismes sorgits del procés de Barcelona, però que posteriorment s'han consolidat com és el cas del Comitè de Ministres Estrangers Euromediterranis o l'Assemblea de Parlamentaris Euromediterranis.

També és el cas del Fòrum Civil Euromediterrani i la seva estructuració en la Plataforma Civil Euro-mediterrània, un lloc de trobada multilateral en el procés de l'AEM i com a referent de la societat civil com a espai de coordinació interassociativa i de generació d'agendes compartides.

L'Acadèmia Mediterrània d'Estudis Diplomàtics amb seu a Malta i promoguda per la Comissió Europea és un altre exemple d'organisme i espai de col·laboració.

Cal tenir en compte la tasca de la Comissió Mediterrània de Desenvolupament Sostenible (CMDD), que es va crear el 1996 com un òrgan consultiu del PAM (Pla d'Acció per a la Mediterrània) amb recolzament de Nacions Unides, com un fòrum de diàleg, d'intercanvis i propostes, i amb la finalitat de definir una estratègia regional de desenvolupament sostenible a la Mediterrània. Reuneix en pla d'igualtat els representants de 20 països riberencs de la Mediterrània i de la Unió Europea com també els representants d'autoritats locals, actors socioeconòmics i organitzacions no governamentals del sector ambientalista.

La Fundació Euromediterrània Anna Lindh per al Diàleg entre Cultures, amb seu a Alexandria (Egipte), és una iniciativa sorgida en el marc del procés de Barcelona, plasmada a la Conferència Euromediterrània de València (2002). Els seus objectius són l'acostament, el reconeixement i el respecte mutu entre les cultures, les tradicions i els valors dels països socis del procés de Barcelona.

Pel que fa a la cooperació multilateral, cal destacar la iniciativa del PNUD a través dels programes ART (Suport a les Xarxes Territorials i Temàtiques per al Desenvolupament Humà) i el programa GOLD Magrib (Governança local i Desenvolupament).

També cal esmentar la Comissió Intermediterrània de Ciutats i Governos Locals Units (CGLU).

8.2. La Cooperació Descentralitzada Pública de la UE a la Mediterrània

La CDP promoguda directament per la UE a la Mediterrània no sempre ha disposat ni disposa d'instruments específics a aquests efectes, si més no tenint en compte l'enfocament de la CDP utilitzat en aquest document. En alguns casos, es tracta de línies de cooperació que inclouen algun component que directament o indirecta podem anomenar cooperació descentralitzada.

Com antecedent, a principis dels anys noranta la Comissió Europea va esbossar els primers programes regionals euromediterranis relacionats amb la societat civil i els va posar en marxa el 1992. Aquests programes abasten quatre sectors: els ens locals (Med-Urbs), les petites i mitjanes empreses (Med-Invest), l'ensenyament universitari (Med-Campus) i els mitjans de comunicació (Med-Media). En el període que va de 1992 a 1995, aquests programes van donar lloc a la creació de més de 470 xarxes, que han posat en contacte a més de dos mil interlocutors socials.

Constitueix sens dubte un referent l'únic antecedent de programa finançat per la Comissió Europea per les col·lectivitats locals euromediterrànies. Es tracta de l'única iniciativa que, directament, pretenia vincular a les ciutats del sud i del nord de la Mediterrània i que, en línies generals, ha permès afavorir nombroses xarxes i relacions entre governs locals de la regió.

Actualment, els socis mediterranis es beneficien del programa MEDA que recolza la cooperació regional en el sentit ampli del terme. Així mateix, la iniciativa INTERREG considera directament la zona mediterrània. Existeixen nombrosos projectes a la zona mediterrània, però, com sabem, els països socis mediterranis no se'n poden beneficiar (pel que fa a despeses elegibles).

En tot cas, es preveu una segona fase amb l'elaboració d'un nou instrument capaç d'operar de manera més o menys assimilable de cada costat de la frontera exterior de la UE sobre la base de l'experiència de cooperació transfronterera empresa en els darrers anys a través d'INTERREG, Tacis i Phare. Aquest instrument hauria d'implicar tots els socis, tant en l'àmbit europeu com nacional, regional o local i a partir d'un pressupost propi.

El Comitè de les Regions a la seva Comunicació: « *Le partenariat euro-méditerranéen et les collectivités territoriales : la nécessité d'une coordination et d'un outil spécifique pour la coopération décentralisée* », del 2 de març de 2004, fa referència a les dificultats que han tingut les col·lectivitats locals d'ambdues riberes de la Mediterrània per participar en el programa MEDA. En aquest mateix sentit, la proposta de Dictamen sobre la Comunicació de la Comissió (COM 2005 139 final) plantejat per Anna Terrón al si del Comitè de les Regions (aprovat el 13 d'octubre de 2005) va en aquesta mateixa línia.

Les col·lectivitats territorials europees no han trobat en el MEDA un instrument adaptat a la seva especificitat, ja que la manca de coordinació entre el MEDA i INTERREG ha tingut impactes molt negatius i es lamenta la manca de cofinançament europeu per als països socis mediterranis a INTERREG III.

En aquest text, el Comitè de les Regions convoca els governs territorials per emprendre accions que integrin i transcendeixin els límits tradicionals de la cooperació realitzada en l'àmbit dels governs centrals. La política de veïnatge de la UE es pot fer més efectiva a escala dels governs descentralitzats. Cal desenvolupar les xarxes existents de relacions entre ciutats amb vista a produir projectes de desenvolupament realment tangibles i efectius.

En aquest sentit, es subratlla que Med'Act constitueix un bon exemple de projectes únics que impliquen ciutats euromediterrànies (Bordeus, Barcelona, Roma, Brussel·les, Tunísia, Sfax, Casablanca). Així mateix, la Declaració subscripta pels alcaldes euromediterranis durant la conferència de Nàpols de 2003 sol·licita la inclusió de la dimensió urbana al MEDA.

En tot cas, resulta evident que no existeix claredat ni precisió pel que fa al paper de les autoritats regionals i locals europees a l'AEM. Quan la UE es refereix a la participació de la societat civil i a actors no governamentals, no està fent referència explícita a governs territorials, sinó que es refereix a una «pluralitat d'actors de la societat civil» i la participació de les ONG.

En un moment en el qual les polítiques exteriors i els mitjans i instruments clàssics de cooperació al desenvolupament mostren les seves limitacions per operar a la zona, seria oportú tirar endavant una reflexió sobre el paper que pot jugar la Cooperació Descentralitzada Pública allà on les estratègies més clàssiques mostren les seves limitacions. Paral·lelament, el programa MED-PACT promogut per la UE i creat en base a iniciativa de la Comissió Mediterrània d'Eurociutats mostra com es pot mobilitzar el finançament MEDA per a la cooperació descentralitzada.

Per altra banda, resulta evident que la CDP a la Mediterrània ha d'enfrontar l'obstacle de la dèbil autonomia i capacitat de les autoritats locals dels països del sud de la Mediterrània, que sens dubte limiten les possibilitats de cooperació directa.

Així mateix, i en termes generals, el paper assignat als actors del sud és molt limitat i la visibilitat dels avantatges que els puguin aportar les relacions de cooperació és molt baixa. La CDP podria jugar un paper important per facilitar més participació dels diferents actors dels països socis mediterranis.

El setembre de 2003, i a petició de la Comissió Europea, el **Comitè de les Regions** va elaborar un conjunt de propostes per tal d'enfortir la CDP a la Mediterrània. Entre altres assumptes es proposava:

- Recomanar la consulta a les col·lectivitats locals i regionals de la UE en el marc de la política de veïnatge.
- Convidar la Comissió a crear un Fòrum destinat a representar, en el marc del procés de Barcelona, les autoritats públiques locals i regionals dels països comunitaris i dels socis de la conca mediterrània.
- Sol·licitar la coordinació de MEDA i INTERREG a través de la integració de l'estratègia de veïnatge a les noves orientacions de la Comissió. En aquest sentit, es subratlla que Med'Act constitueix, en una altra escala territorial, un bon exemple de «projecte singular» que implica diverses ciutats euromediterrànies. Per altra banda, la inclusió de la dimensió urbana al MEDA ja ha estat sol·licitada per la Declaració dels alcaldes euromediterranis durant la conferència de Nàpols.
- Sol·licitar que d'ara endavant s'experimenti el nou instrument de cooperació subestatal euromediterrani MEDPLUS i que es consulti al Comitè de les Regions la definició del nou «instrument de veïnatge» previst per a l'AEM a partir de l'any 2006 i aportar així la seva pròpia experiència de pràctiques de governança en l'àmbit local.
- Recomanar l'augment dels recursos financers destinats a la cooperació euromediterrània i, en associació amb la Comissió Europea, sol·licitar la cogestió per part de les regions i les autoritats locals comunitàries dels recursos destinats a la cooperació descentralitzada.
- Considerar que la CDP afavoreix el creixement democràtic de les col·lectivitats locals i regionals de la ribera sud.
- Donar suport a les reformes de descentralització i els processos en curs de reestructuració de les col·lectivitats locals i regionals dels països de la ribera sud de la Mediterrània, com a actors centrals de la governança local.

8.3. Alguns exemples d'iniciatives i projectes de Cooperació

Descentralitzada Pública a la Mediterrània

Com a primera constatació cal destacar el creixent paper d'intervenció a Europa de les autoritats locals i regionals com a subjectes de la vida internacional, com demostren les nombrosíssimes iniciatives, projectes i actuacions de diferents tipus, promoguts per regions, províncies, departaments i municipis. En elaborar aquest document, hem tingut l'oportunitat de revisar infinitat de documents i llocs d'Internet, que corroboren aquesta riquesa i diversitat d'actuacions dels governs territorials europeus.

La finalitat de presentar algunes d'aquestes experiències a títol il·lustratiu no és la de presentar «bones pràctiques», sinó simplement mostrar alguns exemples d'aquestes actuacions. Atès que existeix una gran diversitat institucional contemplada dins la CDP, esmentarem diferents projectes promoguts per diferents nivells subestats, és a dir, per regions, províncies o municipis, per tal d'oferir una idea de la pluralitat d'enfocaments i del tipus d'associació institucional entre els participants.

Acció pilot de l'Arc Llatí «Bones pràctiques locals en matèria d'acollida i integració d'immigrants»

Arc Llatí és una xarxa de governs locals riberencs en l'àmbit NUTS III de la conca mediterrània occidental, des de l'Algarve portuguès fins a Sicília, constituïda a Montpel·lier el juny de 2002 i formada per 66 col·lectivitats locals (diputacions espanyoles, departaments francesos i províncies italianes).

L'objectiu de l'acció pilot és integrar la població immigrada com un factor d'equilibri per a la construcció d'una ciutadania euromediterrània, per a la qual cosa s'estableixen tres objectius específics:

1. Analitzar els fluxos migratoris a l'espai d'Arc Llatí.
2. Establir instruments per a l'intercanvi d'experiències, transferència de coneixements i bones pràctiques en matèria d'acollida d'immigrants per part de les administracions locals que formen part d'Arc Llatí.
3. Integrar el valor afegit de les bones pràctiques en matèria d'acollida d'immigrants per part dels actors de la societat civil.

La finalitat última és fer emergir i difondre experiències que s'estan portant a terme en el conjunt del territori de l'Arc Llatí, que permetin capitalitzar el coneixement generat que es podria utilitzar com a referent transferible a diverses realitats territorials. Amb aquest objectiu, es promou la socialització de les actuacions pel que fa a l'acollida i integració d'immigrants i el foment de l'intercanvi de bones pràctiques.

Programa Mediterrani de Gestió Urbana de Residus

Aquest projecte va ser endegat l'any 2000 per la xarxa de ciutats costaneres de la Mediterrània **Medcités** en coordinació amb el PNUD i va concloure el 2002. El projecte es va basar en l'intercanvi d'experiències per millorar la capacitat municipal dels residus sòlids urbans i es van llançar tres projectes pilot de forma simultània, a Alexandria (Egipte), Zarga (Jordània) i Limassol (Xipre). Com activitats d'abast regional es van elaborar una Guia tècnica i un sistema d'informació per Internet i paral·lelament es va impulsar un Diàleg Polític Regional.

Projecte Med'Act. Eix 1. Iniciativa Pilot «Cultures Urbanes euromediterrànies. Fase 1»

Els socis del projecte són **Jbeil Byblos** (Líban), **Tunísia** (Tunísia), **Venècia** (Itàlia) i **Bordeus** (França). També s'associen els representants polítics de les ciutats membres de la Comissió Euromed d'Eurociutats amb la finalitat de facilitar la disseminació de resultats.

Es pretén identificar interessos comuns de les ciutats euromediterrànies, promoure els contactes, intercanviar experiències i incrementar les capacitats de les autoritats locals a través de la formació en el camp de les cultures urbanes. Concretament, es plantegen els objectius següents:

- Promoure els artistes del sud de la Mediterrània i establir llaços nord-sud a Bordeus en el marc de la setmana mediterrània del festival Novart.
- Afavorir l'intercanvi d'experiències sobre la utilització del patrimoni cultural com un pol d'atracció turística i vector de desenvolupament urbà, en el marc de la conferència de Venècia.
- Promoure la transferència de coneixements i capacitats a través de la posada en marxa d'un centre cultural i turístic i mitjançant un taller d'oficis artístics a Byblos.
- Definir els reptes i perspectives del desenvolupament cultural a la Mediterrània a través de l'organització d'un simposi sobre teatre a Tunísia.

Projecte EuroMedSys (Sistemes econòmics locals de cooperació transnacional) promogut per la Regió de la Toscana (Itàlia) i finançat per la UE, 2003-2004

Aquest projecte neix d'un acord d'associació entre diverses autoritats locals de països europeus, països de la ribera sud de la Mediterrània i la societat toscana *Sviluppo Italia Toscana* i s'insereix en el programa d'iniciativa comunitària INTERREG III B centrat en l'àrea de la Mediterrània Occidental (MEDOCC).

La principal contribució de l'experiència Euromedsys és afavorir el màxim la convergència i la complementarietat de la diversitat com a valor afegit d'una política de recolzament a la valoració de les identitats mediterrànies en tots els seus aspectes culturals, econòmics, socials i de seguretat.

A través d'una sèrie de projectes pilot, s'han realitzat nombroses trobades, seminaris i acords sobre la temàtica relativa als tres sectors productius del projecte per a l'intercanvi de coneixements i experiències: la creació d'un Parc Euromediterrani telemàtic per a xarxes de serveis a Pymes, la promoció de la denominació i certificació identitat mediterrània («Made in Mediterranean») i la selecció de productes i empreses. A més, s'ha redactat un manifest per a la identitat de les produccions agroalimentàries mediterrànies on s'identifiquen els paràmetres d'excel·lència i es constitueix una associació estable entre tècnics del nord i del sud de la Mediterrània.

Projecte MA'ARIFA

Es tracta d'un projecte global de millora de la competitivitat i capacitat de desenvolupament sostenible per a la província de Cadis i la Regió de Tànger - Tetuan, emmarcat en la Iniciativa Comunitària INTERREG III A Espanya - Marroc i impulsat per la **Diputació de Cadis**, a través de l'Institut de Treball i Desenvolupament Tecnològic.

Les actuacions contemplades a l'estratègia general es basen en els pilars següents:

- Integració socioeconòmica efectiva de col·lectius immigrants marroquís a la província de Cadis, per tal que serveixin com un pont *sociocultural* entre ambdues ribes de l'Estret i, alhora, proporcionin experiències transferibles per a la integració de col·lectius rurals als medis urbans de la Regió de Tànger-Tetuan.
- Aprofitament de les característiques naturals de la Regió de Tànger-Tetuan i la província de Cadis per al desenvolupament d'activitats econòmiques sostenibles.
- Impuls a la cooperació institucional i empresarial entre la Regió de Tànger-Tetuan i la província de Cadis.
- Aprofitament de la història cultural i social comuna entre la Regió de Tànger-Tetuan i la província de Cadis per articular les actuacions de desenvolupament socioeconòmic de la zona de l'Estret.
- Establiment de canals de cooperació i comunicació estables entre la província de Cadis i la Regió de Tànger-Tetuan, per al desenvolupament d'actuacions conjuntes i des d'una perspectiva de continuïtat en el temps.

Les accions contemplades als diferents projectes impliquen actuacions que revertiran directament o indirecta al Nord de Marroc, a través del Consell Regional de Tànger-Tetuan.

Projecte APLA

Promogut per l'**Associació de Municipis Holandesos (VNG)**, participa en la Cooperació Descentralitzada Pública a la Mediterrània. En cooperació amb el Ministeri per als Governos locals de Palestina s'ha impulsat el projecte APLA (Associació Palestina d'Autoritats Locals) amb l'objectiu de promoure una associació de municipis que subministri serveis als seus membres, representi els seus interessos i recolzi l'establiment de relacions internacionals. Com objectiu a llarg termini, es busca incrementar les capacitats dels municipis palestins per generar polítiques en benefici dels seus ciutadans.

Missió conjunta d'observació a les eleccions municipals a Palestina

La **Xarxa de Municipis Europeus per la Pau al Pròxim Orient** és una iniciativa d'un grup de xarxes i municipis europeus que treballen per la pau i la Cooperació Descentralitzada Pública al Pròxim Orient. Com a interlocutors privilegiats, compta amb la xarxa de **municipis palestins (APLA)** i la **xarxa de municipis israelians (ULAI)** i coordina les seves activitats amb **Ciutats i Governos locals Units (CGLU)**. El mes de febrer de 2005, a Venècia, els membres de la xarxa (entre els que cal destacar al Fons Català de Cooperació) van aprovar una proposta de diàleg i d'intercanvi entre municipis israelians i palestins, facilitada pels municipis europeus, per tal de realitzar una missió conjunta d'observació a les eleccions municipals de Palestina.

9. Noves perspectives de la Cooperació Descentralitzada Pública en el marc de la Nova Política Europea de Veïnatge a la Mediterrània

Els països del veïnatge mediterrani són socis essencials de la UE per al creixement de les respectives economies, el desenvolupament econòmic i del comerç exterior, la creació d'una àrea d'estabilitat política i d'estat de dret efectiu i l'intercanvi de recursos humans, idees, coneixements i cultura. En conseqüència, la UE ha d'actuar amb l'objectiu de promoure la cooperació regional i subregional i la integració, condicions prèvies per a l'estabilitat política, el desenvolupament socioeconòmic i la reducció de la pobresa en aquest espai comú.

Progressivament, la Comissió Europea va ajustant, a través de diferents comunicacions, la configuració de la Política Europea de Veïnatge (PEV). Entre els objectius esperats, en una primera etapa 2004-2006, es recolzarà en la coordinació dels instruments existents. Els «programes de veïnatge» cobriran un llarg ventall d'activitats que permetin impulsar un procés configurat entorn de projectes que impliquen les dues parts de la frontera. Així, la iniciativa INTERREG serà una base adequada sobre la qual desenvolupar els programes de veïnatge, ja que opera sobre una base descentralitzada que inclou autoritats nacionals, regionals i locals. A mitjà termini, l'objectiu és la fusió de MEDA i INTERREG i el llançament del nou instrument de «Cooperació Territorial».

Si el plantejament i orientació política de la PEV suposen un salt qualitatiu, pel que fa al tipus de relació que s'estableix, passant d'una relació de cooperació exterior a una relació d'integració progressiva en una zona de lliure comerç i de seguretat i benestar compartits, aleshores l'enfocament i el tipus d'instruments que caldrà desplegar per construir o desenvolupar les relacions haurà de ser significativament diferent.

En aquest sentit, hauríem de passar del concepte de cooperació al concepte d'«associació» (*partnership*) com a pilar o eix de les relacions. El concepte d'associació en clau europea interna i en termes de la Comissió es basa en el principi de la participació i en el reconeixement del dèficit democràtic en la construcció de la UE.

A través del *Llibre Blanc sobre la Governança*, la Comissió posa èmfasi en la necessitat d'una major integració entre les autoritats centrals, regionals, locals i amb la societat civil. Es tracta d'un principi rector de les polítiques de cohesió territorial i, en particular, de la gestió dels fons estructurals, de cohesió i de desenvolupament regional, principalment.

En efecte, l'associació és un dels pilars fonamentals de la política de cohesió econòmica i social interna de la UE. L'associació institucional vertical es basa en la relació trilateral entre la Comissió, els estats membres i les autoritats regionals/locals i depèn fonamentalment de l'enfocament territorial de la Política Europea de Cohesió.

És per això que s'exigeix avançar en el concepte d'associació en les accions exteriors de la UE i que integren el principi de la subsidiarietat i la proximitat, que permet aprofitar el valor afegit dels governs territorials per aconseguir els objectius dels acords internacionals i, sobretot, el principi de la participació que asseguri el consens.

En aquest sentit, es posa en evidència el canvi de perspectiva de la cooperació al desenvolupament, considerada ara una política de proximitat i veïnatge. La política de veïnatge ja no suposa únicament una estratègia de cooperació amb els països del sud, sinó que es tracta d'establir una àrea comuna i interdependent dels països del sud i del nord de la Mediterrània a partir de la confluència d'interessos comuns.

És evident que l'accés recent dels nous estats membres a la UE reforça els interessos de la Unió, ja que millora les relacions amb els «nous» veïns, en particular els mediterranis. La capacitat de la Unió per garantir als seus ciutadans la seguretat, l'estabilitat i el desenvolupament sostenible no serà diferent de l'interès en una col·laboració estreta amb els seus veïns. Un major veïnatge geogràfic significa que la UE i els nous veïns tindran un interès comú en augmentar els esforços per promoure els fluxos transnacionals de mercaderies i inversions, i un interès encara més gran per fer front conjuntament a les amenaces transfrontereres: des del terrorisme als problemes mediamientals.

L'enfocament territorial fa que les regions constitueixin la base geogràfica de les actuacions polítiques de cohesió. Com a referència es pot utilitzar l'objectiu de cooperació territorial europea, on les regions i governs locals es beneficien de la iniciativa comunitària INTERREG que propugna un desenvolupament equilibrat del territori comunitari a través de la cooperació transfronterera, interregional i transnacional.

Si l'associació és un marc de referència dins el qual es gestionen les relacions entre la UE i els estats membres, incloses les autoritats locals i regionals, aquest marc hauria de prolongar-se als socis externs. Des del punt de vista de la UE, en l'àmbit de la política exterior i en particular de la PEV, s'haurien d'institucionalitzar els vincles a través d'aquest marc de cara a governar les relacions amb els països tercers.

Els principis de subsidiarietat, proximitat i associació també haurien de tenir validesa en el camp exterior de la política europea, i encara més si tenim en compte la política de proximitat i veïnatge que preveu la creació d'un espai comú de seguretat, estabilitat i desenvolupament sostenible entre els països de la UE i els països veïns del sud mediterrani. En tot cas, es comprova que d'acord amb els principis que orienten la PEV, cada vegada és més difícil distingir entre acció externa i interna.

Les relacions euromediterrànies necessiten que el diàleg s'estengui a la societat civil i a les institucions locals i regionals més properes als ciutadans. Els ens locals i regionals han anat adquirint

competències i capacitats susceptibles de contribuir eficaçment a la creació d'associacions i a la promoció d'activitats de cooperació en determinats sectors.

La nova visió de l'espai comú ha de definir la modalitat i els actors de les accions de cooperació. Els enfocaments *top-down* i els acords govern-govern, resulten clarament insuficients en aquest context. Cal el concurs i la participació activa dels diferents nivells institucionals i de la societat civil. En altres paraules, cal fundar una nova consciència y solidaritat cívica transnacional.

10. Àmbits d'especial rellevància per a la Cooperació Descentralitzada Pública a la Mediterrània

En funció dels assumptes analitzats prèviament, i amb l'objectiu de donar a la CDP el seu paper singular i específic, una sèrie d'àmbits temàtics o sectorials apareixen amb especial força i interès específic per a l'acció dels governs territorials euromediterranis. En suma, es tracta de qüestions en les quals la CDP i els governs territorials haurien de tenir un rol de primera importància. Tot i que en cap cas es pretén esgotar el possible interès d'assumptes que cal abordar, sí que cal considerar-ho una referència i orientació, tenint en compte les principals problemàtiques que afecten els territoris mediterranis.

10.1. Governança i gestió municipal

Tenint en compte el dèficit de la descentralització i la dèbil presència de municipis i regions en el desenvolupament territorial dels països de la ribera sud, en aquest àmbit s'obre una de les prioritats per a la CDP mediterrània. Conscients que la reforma institucional i l'aprofundiment d'una descentralització política real als països socis mediterranis serà un procés llarg i complex, des de la CDP es pot incidir en moltes dimensions de cara a la millora de la governança i gestió municipal, com ho demostren moltes de les iniciatives en curs, a través d'acords de cooperació entre governs locals del nord i del sud.

Per enfortir una CDP equilibrada, la millora de la governança i gestió local dels municipis del sud és un factor clau. De fet, la CDP planteja un nou rol al govern local com a líder d'un conjunt de xarxes socials, en les quals diferents actors participen des dels seus àmbits d'actuació. Per tal d'assegurar una CDP renovada i eficaç, és fonamental aconseguir que els municipis exerceixin aquest paper. És per això que els processos mateixos de la CDP han de ser un procés d'aprenentatge i d'increment de capacitats dels municipis participants i, per tant, de millora de la gestió local als municipis del sud.

En tot cas, és imprescindible consolidar estructures locals democràtiques i la seva coordinació en l'àmbit nacional a través d'estructures de coordinació.

La capacitat de càrrecs electes locals, tècnics i funcionaris de municipalitats dels països socis és una via per canalitzar iniciatives de CDP amb la participació activa de directius i gestors municipals del nord. En aquest sentit, cal esmentar alguns temes de singular importància com ara: la gestió municipal, la relació amb els ciutadans, la planificació territorial, la coordinació interinstitucional, la fiscalitat, etc. En aquest àmbit, resulta clara la necessitat de desenvolupar una carrera professional als cossos de funcionaris dels governs locals del sud, a través de processos de qualificació, racionalització de les estructures de recursos humans i promoció, com també l'increment de les funcions de lideratge polític que han d'exercir els càrrecs electes (alcaldes i regidors) de construcció de legitimitats i millora de la seva qualificació.

Existeix una clara necessitat de millorar la planificació i gestió de polítiques locals en els diferents àmbits de competència municipal i, en especial, les seves polítiques de lluita contra la pobresa, cohesió social i desenvolupament econòmic local.

En l'àmbit de la concertació i la cooperació cal realitzar un esforç amb actors de la societat civil i del món empresarial i enfortir associacions estratègiques per al desenvolupament local. Les relacions amb els ciutadans, la participació, l'accés a la informació i, en general, la transparència en els assumptes municipals constitueixen els principals reptes per als municipis i regions del sud, motiu pel qual seria bo que la CDP euromediterrània hi incidís prioritàriament.

La CDP hauria d'afavorir una millora en la transparència i el fet de retre comptes dels municipis que actualment són factors que debiliten o impedeixen la legitimitat dels governs locals davant la ciutadania a molts països del sud de la Mediterrània. En general, la CDP hauria de posar èmfasi en el desenvolupament de la democràcia local, tenint en compte l'elevat dèficit que mostren els governs territorials del sud.

Una de les vies més clares per fer-ho és l'establiment d'acords a mitjà i llarg termini que permetin establir sistemes de recolzament i col·laboració sostenibles que reforcin els vincles i el coneixement mutu entorn dels temes de la gestió municipal i la millora de l'execució institucional dels municipis del sud.

Sovint, per als governs locals dels països socis mediterranis resulta crucial el coneixement directe i el contacte continu amb experiències dels seus iguals del nord que els permeten visualitzar de forma pràctica com s'exerceix l'autonomia municipal, el lideratge local i la bona gestió dels assumptes municipals.

Els governs territorials del nord poden oferir un recolzament inestimable en facilitar les tecnologies i procediments per portar a terme polítiques socials, econòmiques, mediambientals, culturals,

etc., als seus territoris. No obstant, cal remarcar que com a norma els municipis del sud no han fet la transició cap a governs locals oberts al territori que vagin més enllà de la simple gestió de serveis municipals tradicionals, i que a més no assumeixen un paper de lideratge en l'establiment de polítiques públiques locals, la definició i estratègia del desenvolupament local o la cooperació amb els actors del territori.

10.2. Medi ambient urbà i sostenibilitat

En el futur, el 94% del creixement urbà de la regió mediterrània tindrà lloc als països del sud. En un context caracteritzat per la manca d'implicació dels estats i la debilitat de les finances locals, les ciutats mediterrànies, sobretot les metròpolis del sud mediterrani, viuran la contradicció entre l'aspiració d'una integració en una economia en vies de mundialització i les dificultats creixents vinculades a les necessitats de les societats locals i a la gestió d'un medi ambient urbà en creixent deterioració. Així doncs, entre les principals preocupacions urbanes als països socis mediterranis cal esmentar els elements següents:

- La urbanització espontània i no planificada i el creixement de les perifèries. Sector immobiliari saturat, per exemple als barris històrics de les ciutats marroquís (1.070 habitants per hectàrea a la medina de Tànger) i excés d'ocupació als habitatges (10 persones per habitació en habitatges del casc antic de el Caire).
- La proliferació de barris clandestins a les perifèries a partir dels anys 70 (al voltant del 70% a Damasc, el 60% a el Caire, el 40% a Tunísia o el 35% al Marroc). És el resultat de la incapacitat de les polítiques nacionals d'habitatge de satisfer les necessitats socials, fruit de l'emigració rural a les ciutats o de persones que han d'abandonar el centre de les ciutats i instal·lar-se a les perifèries.
- La insuficiència en la dotació de serveis bàsics urbans. Davant d'aquesta expansió urbana incontrolada, els serveis bàsics (aigua potable, electricitat, etc.) no són suficients per cobrir les necessitats de la població. La gestió dels residus urbans només és un dels principals problemes i no hi ha polítiques específiques per abordar-la. Així mateix, el transport col·lectiu és molt deficitari als barris més perifèrics.
- Els efectes sobre la salut i el medi ambient. Algunes zones urbanes de les ciutats mediterrànies del sud es poden convertir en llocs amb problemes greus de sanitat pública (aparició de malalties de transmissió a causa de l'aigua, com ara el còlera). A més, l'ocupació de llocs no adequats per a la urbanització i la construcció incontrolada d'aquestes zones (per exemple, zones inundables) augmenten la vulnerabilitat de riscos naturals.

La situació mediambiental de les ciutats del sud mediterrani es pot agreujar amb la posada en marxa de la zona euromediterrània de lliure canvi si no s'apliquen polítiques específiques. Amb la supressió de les barreres aranzelàries, el parc automobilístic (actualment de menys de 30 cotxes/1.000 habitants a molts països del sud, mentre que a Espanya o França arriba als 400 cada

1.000 habitants) augmentarà amb el consegüent impacte perjudicial en l'àmbit ambiental i sanitari a les ciutats del sud.

Els assumptes de tipus estratègic sobre el futur de la regió inclouen temes com la gestió de l'aigua, les zones costaneres, el turisme i la seva pressió sobre el litoral, l'impacte de la zona euro-mediterrània de lliure canvi, les ciutats i la gestió urbana.

No hem d'oblidar que pel que fa al tema del desenvolupament sostenible, el litoral mediterrani, tant del sud com del nord, presenta problemàtiques que sinó són iguals com a mínim són similars, quant a pressió sobre els recursos costaners i naturals, a causa de les concentracions urbanes, la pressió del turisme, etc. En suma, es tracta d'interessos comuns que es poden abordar des d'una perspectiva integrada de la conca mediterrània.

S'hauria de reforçar la cooperació mediterrània, principalment de les grans aglomeracions urbanes, per un desenvolupament urbà sostenible i mobilitzar els actors i els mitjans per una millora en la gestió dels serveis públics urbans. La xarxa Medcités ha obert un camí en aquesta direcció. Així mateix, resulten d'especial interès les recomanacions i propostes formulades per la Comissió Mediterrània per al Desenvolupament Sostenible (CMDD) del Pla d'Acció per a la Mediterrània.

La CDP s'hauria de centrar en aspectes específics de la gestió urbana sostenible, col·laborant amb el disseny i implementació de polítiques en àrees com: la gestió de residus sòlids, la gestió de l'aigua, els plans integrats de revitalització de zones urbanes degradades, el sanejament, etc. Així mateix, s'hauria de promoure la col·laboració municipal per a l'elaboració d'Agendes 21.

10.3. Fluxos migratoris

A causa del fenomen de la globalització, Europa s'ha convertit en un país d'immigració. Segons Eurostat Med, l'any 2000, un 3,5% de la població de la UE era immigrant (18 milions de persones), dels quals 5 milions provenien dels països mediterranis, un 41% del Marroc, Algèria i Tunísia i un 59% de Turquia i l'antiga Iugoslàvia.

Si analitzem els èxits de l'AEM, els esforços per fer front a les qüestions de la migració no han estat a l'alçada de les circumstàncies. La qüestió de les migracions s'ha plantejat principalment des del punt de vista de la seguretat. Paradoxalment, aquest tractament com un tema de seguretat interior coexisteix amb la presa de consciència creixent a la UE de la necessitat d'immigrants per raons econòmiques i demogràfiques. Els immigrants comencen a ser vistos com actors potencialment positius en el marc de les relacions euromediterrànies, com contribuents al desenvolupament tant dels països d'origen com dels d'acollida.

En aquest tema s'ha avançat molt poc. Les conferències euromediterrànies de Nàpols (2003) i Dublín (2004) han insistit en la necessitat de definir un enfocament global i integral pel que fa a la immigració i s'han centrat en la lluita contra la immigració il·legal mitjançant acords de reintegració entre els socis més implicats.

La immigració s'ha transformat en un clar fenomen d'increment de les interdependències mediterrànies. Al seu torn, el desenvolupament econòmic a curt termini pot augmentar la mobilitat de les persones a causa dels ajustaments que comporta aquest desenvolupament.

La immigració s'obre clarament a les accions de cooperació descentralitzada. Els immigrants poden ser importants agents de desenvolupament per al seu territori d'origen i per les relacions internacionals dels llocs de destinació. Existeixen projectes de Cooperació Descentralitzada Pública dirigits a la valoració de la capacitat de recursos (remeses) dels immigrants. No es tracta dels clàssics projectes de retorn, sinó d'accions directes per crear vincles, transferir coneixements i sostenir projectes d'inversió de les Pimes del nord. Els immigrants es poden convertir en un component del codesenvolupament i de les associacions territorials.

La migració vincula els territoris europeus amb els països d'origen. Els ens locals, vulguin o no, han de considerar aquestes relacions i definir una política de Cooperació Descentralitzada Pública cap als països d'origen dels fluxos migratoris. En aquest cas, els fluxos migratoris «imposen» la prioritat geogràfica de la cooperació.

Les autoritats locals estan cridades a gestionar els fluxos migratoris, la qual cosa requereix un enfocament descentralitzat i un entorn adequat. La CDP pot representar una part important de la política activa de gestió dels fluxos migratoris que inclogui mesures com ara: gestionar i orientar els fluxos cap al mercat de treball local i valorar els recursos humans (habilitats i capacitats emprenedores) per al desenvolupament del territori local i de les relacions internacionals amb els països d'origen.

La qüestió de la integració de la població d'origen mediterrani als països europeus és una bona oportunitat per establir una CDP amb els governs locals dels seus països d'origen. Tot i que actualment aquesta perspectiva encara és molt dèbil. La implicació dels immigrants en projectes a favor de les seves comunitats d'origen planteja molts obstacles i dificultats.

10.4. Seguretat i pau

Creiem que els governs locals i les ciutats poden i han de jugar un paper rellevant en aquest àmbit. Referent a això, la Xarxa de Municipis Europeus per la Pau al Pròxim Orient és un bon exemple, tot i que és evident que els governs locals no poden fer massa coses pel que fa a la resolució de conflictes de les dimensions del palestinoisraelià. No obstant, el seu paper pot ser

significatiu en l'acostament entre les societats i en la col·laboració entre institucions que afavoreixin un clima de diàleg i de major estabilitat.

En gran mesura, el paper de les ciutats i dels governs locals pot enforçar-se cap a la creació de millors condicions per un clima de pau, a través d'un millor coneixement, comprensió i reciprocitat entre institucions locals europees i del sud de la Mediterrània. La seguretat es construeix a partir del coneixement que, al seu torn, es veu afavorit per la densitat d'intercanvis basats en el respecte i la reciprocitat.

Una dimensió cada vegada més important és la de garantir fronteres segures entre els països socis. En aquest sentit, els governs regionals i locals poden jugar un paper important a través de les polítiques de proximitat entre àrees frontereres.

Els governs locals europeus i dels països socis mediterranis tenen un alt potencial com a mobilitzadors d'intercanvis culturals entre les respectives societats civils, de foment de la cultura cívica i de convivència, de transmissió de valors, etc.

A més, els intercanvis i la cooperació entre governs locals poden ajudar a acostar i fer més visibles les polítiques euromediterrànies de la UE i dels estats membres a la realitat local i als ciutadans, que és un dels dèficits que es constata a l'AEM.

10.5. Altres àmbits vinculats al desenvolupament local i la cohesió social

a) Cohesió social i lluita contra la pobresa

És evident que la sort de l'AEM i de la cooperació a la Mediterrània depenen en gran mesura de l'èxit de les polítiques encaminades a la reducció de la pobresa als països socis mediterranis. Aquest és un dels reptes clau, si tenim en compte els índexs i l'evolució de les taxes de pobresa i exclusió social. Entenem que la lluita contra la pobresa i l'exclusió social, encarada des de la perspectiva de la CDP, comporta un tipus d'acostament singular.

La intervenció dels governs locals a favor de la inclusió i la cohesió social comporta el disseny de polítiques i actuacions de proximitat, en directa interacció amb la societat civil. Aquest aspecte les distingeix de les polítiques globals governamentals en aquest àmbit. La presència dels governs locals com agents actius a favor de la inclusió social és un aspecte altament valorat i reconegut per organismes com el PNUD o el Banc Mundial.

La situació actual i predominant als governs locals dels països socis mediterranis dista de ser l'adequada per aquest protagonisme en les intervencions a favor de la cohesió social.

Des del punt de vista municipal i de proximitat, la creació i l'impuls dels serveis i la implementació de polítiques a favor de la cohesió social requereixen la construcció de capacitats, l'assignació de recursos i l'enfortiment dels llaços amb la societat civil, per tal que sigui possible crear xarxes i associacions que abordin els diferents àmbits de l'exclusió social i de la pobresa.

La creació d'aliances entre governs locals europeus i del sud mediterranis a través de la CD, encaminades a enfortir les capacitats municipals per encarar programes i accions a favor de la inclusió social reconeixent el paper rellevant dels municipis, hauria de suposar una cooperació sostinguda i de llarg termini i no projectes o mesures puntuals.

b) Desenvolupament econòmic local

En aquest cas s'obre un ampli espectre de possibilitats per a les actuacions de la CDP mediterrània. És evident que la creació de llocs de treball i activitats econòmiques competitives és una prioritat a la Mediterrània. Els governs locals europeus posseeixen una àmplia experiència com a catalitzadors del desenvolupament econòmic dels seus territoris i en la creació d'espais de cooperació amb el sector empresarial. Algunes regions i municipis italians i espanyols, a través de la iniciativa INTERREG i altres programes, ja han impulsat experiències d'interès en aquest sector.

La creació d'entorns favorables a la creació d'empreses, els intercanvis empresarials, les inversions, la qualificació professional de joves, etc., haurien d'encarar-se des del punt de vista de la CDP a la Mediterrània.

En particular, el foment de l'activitat turística i l'ús sostenible dels recursos turístics al sud de la Mediterrània ofereix un ampli camp d'acció per al desenvolupament econòmic local.

c) Patrimoni cultural

En aquest àmbit, ja existeix una experiència considerable de CDP, en la qual molts governs territorials europeus col·laboren per a la recuperació i posada al dia de l'ampli patrimoni cultural, monumental i arquitectònic existent al sud de la Mediterrània. El programa europeu Euromed-Heritage ha estat un recurs per a moltes iniciatives. Aquest àmbit té una singular importància per a la recuperació i enfortiment de la identitat i la cultura comuna entre les dues riberes de la Mediterrània.

d) Igualtat d'oportunitats

Les desigualtats per raons de gènere es un factor d'inequitat i constitueix un obstacle al desenvolupament i a la democratització de la majoria dels països del sud mediterranis. La CDP i en con-

cret els municipis poden i han d'impulsar polítiques que afavoreixin la igualtat de gènere en diferents àmbits de la vida ciutadana: la inclusió social, ocupació, vida associativa i participació, etc. i promoure valors i normes no-discriminatòries. Progressivament, els municipis i ciutats europees són actius en la elaboració de polítiques transversals de gènere que poden ser de gran utilitat pels seus socis del sud. Tanmateix cal augmentar la representació de les dones a les institucions locals, en els càrrecs electes i a les candidatures dels partits.

11. Primeres conclusions i reptes per al desenvolupament de la Cooperació Descentralitzada Pública a la Mediterrània

L'AEM ofereix una alternativa única per promoure la democratització en el marc d'una empresa comuna, però cal assegurar-ne la seva especificitat. Si es desitja preservar la credibilitat i la viabilitat de l'AEM, hauria de transformar el seu potencial en accions pràctiques i específiques a través d'una «comunitat» d'estats democràtics, basada en pilars com la democràcia, la inclusió en tota la seva diversitat, la gestió positiva de la immigració, la seguretat, la solidaritat i la cohesió social.

S'hauria de basar en els principis de la corresponsabilitat i l'apropiació (*ownership*). Els sistemes de representació i els procediments administratius s'han de reformar per tal que totes les forces socials i polítiques en siguin parts protagonistes.

Al seu torn, la PEV planteja el desafiament de fer compatible la lògica exterior o d'internacionalització europea amb la lògica del desenvolupament dels països socis mediterranis. Un objectiu que no serà fàcil d'harmonitzar ni aplicar.

El nou instrument de la PEV sembla tenir en compte la importància de la CD. En tot cas, cal desenvolupar propostes constructives i pràctiques per tal que l'instrument de veïnatge obri noves possibilitats a una Cooperació Descentralitzada Pública eficaç i potent. No hi ha dubte, que per això la CDP haurà d'estar ben dotada de recursos amb l'objectiu de tenir un impacte i un valor agregat significatiu per l'AEM.

La Comissió Europea ha confirmat que, en la cooperació euromediterrània, els programes de proximitat es basaran en la cooperació regional i transfronterera proposades per INTERREG. D'aquesta manera, s'atorga un reconeixement explícit al paper clau que es perfila per a les regions en la política de proximitat a la fase de transició 2004-2006.

En aquest esquema proposat per la Comissió, l'associació requereix la implicació activa dels diferents nivells institucionals d'ambdues ribes de la Mediterrània. Així, es superaria l'associació tradicional basada en els vèrtex institucionals de les dues parts de la Mediterrània.

Sembla necessari resituar les estratègies de la AEM des de la perspectiva dels nous paradigmes de la governança, tal i com ho promou la pròpia UE. El nou espai integrat.

El nou espai integrat entre la UE i la regió mediterrània exigeix que els propis objectius de la bona governança es traslladin a l'AEM en la mesura en què la nova àrea de lliure comerç i la política de veïnatge plantegen nous reptes pel que fa a la consolidació d'una associació sòlida i efectiva. Els procediments centrats en la cooperació entre governs amb un enfocament *top-down* comporten fortes limitacions per assolir per si sols els ambiciosos objectius de la creació i la integració d'una zona de lliure comerç, pau i seguretat a la Mediterrània.

No obstant això les perspectives de la CDP no depenen solament de l'evolució del marc institucional de la UE. La CDP depèn en gran part també de les pròpies relacions horitzontals i efectives entre els governs territorials del nord i del sud de la Mediterrània, és a dir, a nivell d'iniciatives «de baix a dalt», a nivell operatiu i d'implementació, principalment en relació al reforç de les capacitats institucionals i tècniques dels ens que cooperen.

Per a això és necessari trobar una harmonització institucional entre les dues riberes de la Mediterrània que haurà de prendre en compte tradicions i sistemes de govern molt diferents entre si, com s'ha pogut comprovar a través d'aquest document.

L'enfocament de cooperació territorial pressuposa un cert nivell de descentralització administrativa i de consolidació del regionalisme. En el cas europeu aquest procés s'ha accelerat i incentivat a través de la integració supranacional. En els països socis del Mediterrani, al revés, la descentralització i l'increment de les capacitats dels governs territorials no s'han desenvolupat encara que estan emergint lentament alguns indicis de descentralització en alguns països. En general, la cooperació euromediterrània de la UE només ha tingut com a interlocutors als estats dels països socis mediterranis.

Aquesta particularitat institucional dificulta la nova associació euromediterrània, i en concret la CDP i serà necessari trobar solucions realistes, flexibles i eficaces. En aquesta perspectiva semblen particularment interessants algunes propostes que han anat emergint d'experiències europees de Cooperació Descentralitzada Pública i transfronterera i que podrien enriquir en gran mesura la política de proximitat mediterrània.

A diferència de les formes més clàssiques de cooperació en el Mediterrani, sembla necessari construir associacions capaces de perdurar en el temps i d'assegurar la sostenibilitat, que es plantegi com objectius compatibles el creixement econòmic, la sostenibilitat ambiental, l'extensió de la democràcia i la cohesió social.

En altres paraules, la cooperació mediterrània hauria d'impulsar associacions «entre territoris» sobre la base d'una xarxa de relacions d'intercanvi, material i immaterial, obert a tots els subjectes

territorials que cooperen (empreses, associacions socials, universitats, centres d'investigació, etc.). Es tractaria d'associacions sistèmiques, basades en una funció dels governs territorials com a facilitadors i de coordinació de les accions dels diferents actors implicats. En aquest marc d'acords i d'agermanaments institucionals es consoliden les associacions de cooperació entre territoris.

En tot cas, sembla urgent abordar algunes qüestions per poder desenvolupar aquesta perspectiva a la Mediterrània. Entre d'altres:

- Un millor coneixement dels processos de descentralització i de la reflexió institucional en els països socis de la Mediterrània.
- Una major difusió en els països socis mediterranis de l'enfocament territorial pel desenvolupament, incloent el coneixement dels instruments de programació aplicats a les regions europees de menor desenvolupament relatiu.
- Una experimentació operativa en la fase de transició que permeti la utilització simultània dels instruments comunitaris, externs i interns i els de cooperació dels països membres de la UE.
- Una avaluació sobre l'experiència d'associació en els programes INTERREG i Meda.

La CDP seria un enfocament racional i funcional pels nous desafiaments de la AEM. Resulta evident que, en aquesta perspectiva, l'encaix, la coordinació i la coherència d'una estratègia multiactors, exigeix, a la vegada, noves modalitats de treball, de planificació i d'organització.

Des d'un altre angle, la CDP a la Mediterrània està demostrant que els ens subestats, que sovint cooperen amb les organitzacions de la societat civil, posseeixen una elevada capacitat per intervenir en els temes d'interès prioritari per l'AEM. Es pot constatar que a través de diversos projectes promoguts per ciutats, regions o agrupaments d'ens locals, alguns temes tan importants per al bon desenvolupament dels governs locals com el desenvolupament econòmic, el medi ambient, la cultura i el patrimoni, la lluita contra la pobresa o la millora de la governança s'estan encarant amb resultats positius.

A més a més, cal destacar un altre aspecte crucial per l'AEM. Cada vegada més, els ens territorials europeus orienten les seves polítiques de cooperació al desenvolupament i consolidació de vincles estables o de relacions estratègiques amb territoris del sud mediterrani, conscients de l'alt valor que té aquesta associació per al seu propi territori. La intenció no és la d'executar projectes o accions puntuals amb valor en si mateixos, sinó aprofitar-los per teixir relacions estables a mitjà i llarg termini, a través de les quals es comparteixin interessos estratègics amb les institucions territorials del sud.

Aquest últim aspecte planteja un enorme interès per la AEM que, finalment, es construirà en funció de la densitat de vincles, econòmics, polítics, culturals, etc., que es vagin consolidant entre ambdues ribes de la Mediterrània.

Sense una cooperació descentralitzada, el concepte d'associació euromediterrània es limitarà pel que fa als seus continguts i les seves realitzacions tindran dificultats per generar impactes en el teixit socioeconòmic dels països implicats. Sens dubte, cal que la CDP i la societat civil juguin un rol important a l'AEM. Tot i que el contrari també és cert, l'AEM és clau per una CDP mediterrània efectiva.

El nou «encaixament» o integració entre AEM, PEV i CDP ha de ser repensat en una perspectiva de llarg termini i de cooperació sostenible en el Mediterrani. La PEV pot, des de la seva perspectiva d'acords bilaterals entre els diferents països del veïnatge i la UE afeblir el plantejament regional de la AEM. En la mesura que la convergència entre ambdues es consolidi com a nova perspectiva estratègica d'integració mediterrània, s'hauran d'establir vies específiques que assegurin la presència i reconeixement del paper de la CDP en aquest marc.

La informació sobre la futura creació d'una zona de lliure comerç indica que s'està lluny d'assolir la liberalització econòmica i comercial prevista, inicialment, per a 2010. Aquestes dificultats poden condicionar en gran amidada qualsevol altre procés d'integració (política, cultural, etc.). Les restriccions institucionals per a la liberalització, la lentitud de la reforma en els països socis mediterranis, així com les traves europees a la circulació de certes produccions del sud, no ofereixen un panorama molt encoratjador en el curt termini.

De l'anàlisi de l'evolució de la AEM, es posa en evidència els pocs avanços, així com l'escassa incidència de les polítiques europees en la millora de la democràcia i dels drets humans en la majoria dels països socis mediterranis. Aquest sembla ser un dels principals obstacles per la integració mediterrània en la perspectiva de la AEM i per a les iniciatives de la CDP. Des de la UE s'hauria de fer un esforç molt més fort per incidir de manera efectiva en la millora dels drets humans i de la democràcia en els països del sud de la Mediterrània tot i que, l'evolució d'aquests països en la direcció desitjada no depèn principalment dels esforços exteriors.

Però també és cert que molts governs territorials del nord, no disposen d'un coneixement adequat de les problemàtiques i de les prioritats dels territoris del sud mediterrani. És necessari, en tot cas, que els governs territorials europeus realitzin un gran esforç de coneixement, de contacte, d'escolta i d'interpretació de les necessitats i desafiaments existents en el sud.

També es constata la necessitat d'una major definició estratègica de molts governs territorials europeus pel que fa als reptes d'una CDP sostenible i a llarg termini basada en l'Associació. La CD en el Mediterrani hauria d'estar en l'agenda política de ciutats i municipis europeus, i no limitar-se a projectes ocasionals d'ajuda al desenvolupament. El canvi de perspectiva resulta fonamental de cara a associacions que vagin més enllà d'accions puntuals de cooperació o d'ajuda i que consolidin processos d'associació estratègica entre territoris de la conca mediterrània.

S'hauria de fer un esforç similar en el sud, ajudant als actors municipals a comprendre el sentit de la CDP i a desenvolupar capacitats com agents de CD, entesa com a estratègia permanent

d'associació duradora amb ciutats i municipis del nord i no com a mera font de recursos financers que, en general, són limitats.

Així mateix, és necessari potenciar les relacions sud-sud dintre dels països socis mediterranis. Els baixos nivells de relació sud-sud dificulten enormement la perspectiva regional consubstancial a la AEM i apareix com un dels reptes fonamentals pel futur de la integració mediterrània. La CDP pot i ha de fomentar i incentivar la creació de xarxes entre governs territorials del sud.

Sembla evident que pel seu desenvolupament i la seva posterior consolidació, la CDP ha de guanyar en visibilitat a nivell de la regió mediterrània. Per això són necessaris esforços que evitin l'excessiva dispersió i aïllament de les iniciatives. Al seu torn, es constata que les pràctiques i iniciatives no es sistematitzen ni es capitalitzen, és a dir, no s'aprofiten els ensenyaments que es deriven per a ser invertits en nous projectes.

Per millorar aquesta situació, seria desitjable la creació d'espais de reflexió, de debat, de recollida d'informació sobre projectes, de producció de coneixements, de coordinació i de difusió de resultats tant en el nord com en el sud. Aquest tipus de xarxes permanents o espais de coordinació haurien de ser, al seu torn, un fòrum i lloc de trobada entre autoritats locals i regionals d'ambdues riberes de la Mediterrània.

Tenint en compte la situació dominant en els governs territorials mediterranis, la CDP en la regió hauria de centrar-se en la constitució d'associacions de cooperació, basades en la millora de les capacitats de govern i de gestió dels municipis i autoritats locals del sud, i per l'elaboració de polítiques, transferint i intercanviant coneixement tant del nord com del sud i adaptant-lo a les realitats locals i municipals de cada territori. Això exigeix un esforç continu i a llarg termini, i no d'esforços puntuals.

Tot i que s'estableixi la singularitat de la CDP entorn de l'associació entre governs territorials pel desenvolupament local i l'increment de capacitats institucionals descentralitzades, la CDP pot i ha de tenir un paper protagonista dintre de l'agenda global de la AEM. En efecte, els governs territorials s'han de comprometre amb els objectius generals de seguretat, pau, lluita contra la pobresa i per la democràcia. En molts casos, aquest protagonisme exigeix una col·laboració molt més directa entre les autoritats estatals i les territorials.

A més, els governs territorials poden complir un paper rellevant en la promoció d'un millor coneixement mutu entre institucions d'ambdues riberes, en la cohesió social i en el desenvolupament econòmic, en la gestió dels fluxos migratoris i en altres assumptes que directa o indirectament, contribueixen a reduir la inestabilitat i els conflictes.

Resums executius

Appraisal of and Prospects for the Decentralised Co-operation among Euro-Mediterranean Local and Regional Governments

The base document focuses on Public Decentralised Co-operation (PDC) among local and regional governments from the Northern and Southern Mediterranean. The Euro-Mediterranean Partnership (EMP), one of the outputs of the Barcelona Declaration (1995), is the framework of that co-operation. The EMP will be highlighted in the forthcoming Barcelona Conference (November 2005).

The so-called Barcelona Process and the new European Neighbourhood Policy (ENP) bring up a wide range of questions, as well as, new and interesting perspectives about the possible role of European and Mediterranean non-state governments in this effort towards a Mediterranean integration.

Building new links between the Northern and Southern actors of the Mediterranean becomes a key feature of the EMP in order to make the Barcelona Process progress. The PDC, seen as the international co-operation carried out by local and regional institutions together with other actors –like the EU or civil society organisations– is placed within this context.

Up to date, local and regional governments, as well as civil society organisations (CSO), from the EMP countries have scarcely been involved.

It is not once more about the mere request for more funds for local and regional governments to carry out their policies and projects. It is much more than claiming for money. It is about seeking the way for building and developing long lasting relations, which will allow the different Mediterranean actors to co-operate within the context of an integration strategy.

Therefore, the Base Document is open to new contributions from all perspectives and points of view in order to achieve a renewed and ambitious reflection on PDC in the Mediterranean. This reflection will also help stakeholders to develop new policies in this field.

Summing up, the Base Document deals with:

- 1. The most important features of the EMP and its evolution from the Barcelona Declaration to new ENP, in order to set this reflection within the context of the European Process for enhancing the Mediterranean relations. The Base Document studies and assesses the financial, operative and institutional instruments of the EMP.*
- 2. The need for improving the concepts and definitions about PDC and how it is approached by the EU, its member states and the academic or professional world.*
- 3. The state of institutions and governance at the non-state level in the different Southern Mediterranean countries, in order to assess the capacities and limitations of PDC counterparts in the South. And specifically: the decentralisation processes and legal framework of the Southern Mediterranean countries; and the capacities and gaps of municipalities and regions in managing and building up international relations.*
- 4. The development and creation of networks, and their way of doing, in order to exemplify and provide stakeholders with clear references of non-state co-operation within the Mediterranean; although not aiming to assess and systematise all these experiences in an exhaustive way. However, these examples highlight the wide range and potential of existing initiatives of PDC, as well as the participation of European cities, towns and regions.*
- 5. The identification of fields and outstanding questions for PDC within the Mediterranean, allowing stakeholders to define in the future priorities and «sensitive issues» within the Mediterranean basin which are in need of an urgent answer. And for which PDC could be the most appropriate approach.*

On the basis of this structure, the Base Document puts forward a certain number of hypotheses. These hypotheses refer to the approach for a PDC to be efficient, effective and coherent with the new challenges of the EMP and the ENP, and within a future of a free trade and integration area (being the last a key factor framing the strategic perspective of the proposals).

The Base Document also points out the new development co-operation paradigm. Nowadays, development co-operation is taken into account within the policy of proximity and neighbourhood. The neighbourhood is not longer just a strategy for co-operation with the southern shore countries. It is about developing a common and interdependent area between Southern and Northern Mediterranean countries on the basis of common interests.

It is also important to approach the definition of PDC stressing the proximity with local actors and institutions and the implication of civil society. The previous point is understood as a means for more efficient actions and for projects properly fitting the needs of territories and societies. In addition, PDC develops bonds for long-term co-operation on the basis of the own capacities and experiences of both southern and northern local governments, which ensures the impact and the sustainability of changes.

In the field of local governance and municipal empowerment, PDC must develop clear policies and proposals. European PDC has a wide range of different resources and experiences of high interest for the development of counterparts in Southern Mediterranean countries. PDC is a strategic bet for municipalities of southern countries to increase their own leadership in developing their countries by means of the very local policies and actions.

Looking at the reality of the local governments of the Mediterranean partner countries, we can find a high centralisation of governmental institutions. In spite of the willingness shown by politicians, there have been very restricted changes in these countries. Almost all policy making power, especially in terms of resources distribution, still remains very centralised. Most of the countries have carried out an administrative deconcentration and the most important decisions are still taken at the very centre. We can state that decentralisation has been related to administrative issues rather than to politic or economic issues.

PDC should be, among other things, a support for democratisation processes throughout the world. PDC should promote citizens' rights by means of local democracy ensuring a sustainable social, economic and territorial development, and enhancing local collective services; rather than funding specific development projects. This is critical for the institutional reform and improvement of the governance of Mediterranean partner countries.

We must also highlight that the Mediterranean neighbouring countries are essential partners of the EU. This partnership is essential for: the development of the economy of both sides; the development of the external trade; the creation of an area of political stability and a states ruled by law; and for the exchange of human resources, ideas, knowledge and culture. Therefore, the EU should promote regional and subregional co-operation, as well as, the integration. These are pre-conditions for political stability, social and economical development, and the fight against poverty in this common space. In this context, PDC is of great importance as it brings together actors from different levels of governance.

In accordance with these reflections, some conclusions and challenges are brought up. They intend to clarify and put in order the main aspects of the study in order to open a fruitful debate. Amongst others:

- *The new fitting or integration between the EMP, the ENP and the PDC must be reconsidered within a long-term and sustainable co-operation prospect in the Mediterranean region.*
- *The uncertainties arising around the evolution and development of the free trade area. In fact, most recent information available points out that we are far away from moving towards the economic and commercial liberalisation initially planned for 2010.*
- *The assessment of the evolution of the EMP points out few developments, as well as the low impact of European policies when tackling the improvement of democracy and human rights in Mediterranean partner countries. This seems to be one of the main obstacles*

for the Mediterranean integration within the framework of the EMP and for all PDC initiatives.

- *The asymmetry of decentralisation processes and autonomy of non-state governments between both shores; as well as, the weak vertical coordination (local, regional, national) within Euro-Mediterranean countries. Most of the times, local governments face major obstacles in order to develop decentralised relations and when trying to develop partnerships with their counterparts.*
- *The need for bringing up a greater strategic approach of many European local and regional governments in relation to the challenges of a sustainable and long-term PDC based on partnership. A new approach is key in order to develop partnerships going beyond specific actions of development co-operation or aid.*
- *The limitations and gaps in the south-south relations between Mediterranean partner countries. The low level of south-south relations is a major obstacle for a regional approach, which is a key element for the EMP. This point is one of the basic challenges for the future of the Mediterranean integration.*
- *The ingrained Israeli-Palestinian conflict appears as one of the main obstacles for greater and smoother Euro-Mediterranean relations. In addition, because the new phenomena of international terrorism, the Iraq war or illegal migration, security becomes a pillar to be strengthened in the EMP.*

Bilan et Perspectives de la Coopération Décentralisée entre collectivités locales euro méditerranéennes

Le document est axé sur la Coopération Décentralisée Publique (CDP), entre les collectivités locales et régionales des deux rives de la Méditerranée. Le cadre de cette opération est, sans doute, l'« Association Euro-méditerranéenne » (AEM) fruit de la Déclaration de Barcelone de 1995 qui aura un point de repère immédiat dans la prochaine Conférence de Barcelone de 2005. Le processus de Barcelone et, en outre, le nouvel instrument européen de Politique Européenne de Voisinage (PEV), pose de nombreuses questions, mais aussi perspectives nouvelles et intéressantes quant au possible rôle des collectivités territoriales européennes et des pays partenaires méditerranéens dans cet effort d'intégration méditerranéenne.

Le cadre de cette coopération, dans laquelle le « partenariat euro-méditerranéen », issu de la Déclaration de Barcelone de 1995, s'inscrit à l'évidence. La Conférence de Barcelone de 2005 est un jalon important de cette coopération. Le Processus de Barcelone et, notamment, le nouvel instrument européen qu'est la Politique européenne de voisinage (PEV) posent de nombreuses questions mais ouvrent également de nouvelles perspectives intéressantes au sujet du rôle que peuvent jouer les collectivités territoriales européennes et celles des pays méditerranéens partenaires dans cet effort d'intégration méditerranéenne.

Le besoin d'établir de nouveaux liens entre les acteurs du nord et du sud méditerranéens est l'un des grands défis que le PEM doit relever pour avancer dans la mise en œuvre du Processus de Barcelone. C'est dans ce cadre que nous situons la Coopération publique décentralisée (CPD), autrement dit la coopération internationale, en Méditerranée spécifiquement, menée par des institutions locales et régionales et établie en accord avec d'autres acteurs : l'Union européenne, d'un côté, et la société civile, de l'autre.

On démontre qu'actuellement, les collectivités territoriales, de même que les organisations de la société civile des pays de l'AEM sont peu impliqués.

Il ne s'agit plus désormais de simplement revendiquer davantage de moyens financiers pour que les gouvernements locaux et régionaux puissent matérialiser leurs politiques et leurs projets. C'est beaucoup plus que cela. Il s'agit de visualiser, après avoir identifié les problèmes, la façon dont se construisent des relations durables de coopération entre les différents acteurs de la Méditerranée dans le cadre d'une stratégie d'intégration.

Ce document, ouvert à de nouvelles contributions, ébauche donc des idées et des propositions issues de différents points de vue. Nous souhaitons de la sorte arriver à renouveler la réflexion sur la Coopération publique décentralisée (CPD) en Méditerranée et pouvoir, en conséquence, établir de nouvelles politiques dans ce domaine.

En résumé, le document aborde :

1. Définition des traits les plus caractéristiques du Partenariat euro-méditerranéen et de son évolution depuis la Déclaration de Barcelone jusqu'à la nouvelle Politique européenne de Voisinage (PEV). L'idée est de situer cette réflexion dans le cadre du processus politique européen de renforcement des relations en Méditerranée. Dans cette ligne-là, il s'agit également d'analyser et d'évaluer les différents outils financiers, opérationnels et institutionnels sur lesquels le PEM s'appuie.
2. Le besoin de mieux définir et de mieux conceptualiser ce que nous entendons par Coopération publique décentralisée et celui de savoir comment les différents États membres, les gouvernements locaux et régionaux, l'Union européenne et les milieux universitaires et entrepreneuriaux abordent la CPD.
3. Connaissance de la situation institutionnelle et de l'état des lieux en matière de gouvernance dans les gouvernements locaux et régionaux des pays du sud de la Méditerranée. L'idée est de pouvoir mesurer les capacités et les limites des interlocuteurs de la CPD dans le Sud, par une analyse allant des processus de décentralisation et du cadre juridique en vigueur dans les différents pays du sud méditerranéen aux capacités et aux déficits existants en matière de gestion et de construction des relations internationales des communes et des régions.
4. Recensement des bonnes pratiques, des projets mis en œuvre et des réseaux pouvant servir d'exemple et permettant de disposer de références concrètes au sujet des initiatives non éta-

tiques de coopération en Méditerranée. Nous ne prétendons ni évaluer ni systématiser ces expériences de façon exhaustive. Ces exemples sont là pour montrer la potentialité et la richesse des initiatives actuelles de CPD et de la participation des villes et des régions européennes à cette coopération.

5. Identification des domaines ou des problèmes particulièrement significatifs pour la CPD en Méditerranée. Il s'agit d'être en mesure, à l'avenir, de définir les priorités et les « questions sensibles » exigeant des réponses urgentes dans le bassin méditerranéen et pour lesquelles la CPD semble être une voie idéale de résolution.

Ainsi structuré, ce document avance en outre quelques hypothèses sur l'approche qu'une CPD efficace et, surtout, en ligne avec les nouveaux défis du PEM et de la PEV, devrait privilégier, dans une perspective d'avenir où se dessine une zone de libre-échange et d'intégration. C'est là un facteur clé de l'analyse qui doit présider à la perspective stratégique des propositions à émettre.

Ce qui précède met en évidence le changement de perspective de la coopération pour le développement, jusqu'à présent considérée comme une politique de proximité et de voisinage. La politique de voisinage n'est plus seulement une stratégie de coopération avec les pays du Sud ; c'est aussi l'expression d'une volonté d'établir un espace interdépendant commun aux pays du sud et du nord de la Méditerranée, à partir de la conjonction d'intérêts communs.

De même, on établit une analyse ou une orientation pour définir la CDP, en mettant l'accent la proximité avec les acteurs et les institutions locales et sur l'implication de la société civile, qui augmentent l'efficacité des actions de coopération. Il s'avère évident que les projets de CDP répondraient mieux aux nécessités des territoires et des sociétés. De même, la CDP établit des liens de coopération à long terme, à partir des compétences et des expériences propres des gouvernements locaux, tant du Sud comme du Nord, ce qui a pour effet d'assurer son impact et l'aptitude à soutenir des opérations prolongées des changements produits.

Dans le domaine de la gouvernance locale et du renforcement municipal, la CDP doit établir des politiques et des propositions claires, dans la mesure qu'elle dispose des ressources et de l'expérience accumulée de haut intérêt pour le développement de ses homologues dans les pays du sud de la Méditerranée. C'est un pari stratégique pour que les communes des pays du sud augmentent leur protagonisme le développement humain de leurs pays, à travers les politiques elles-mêmes et les activités municipales.

En observant la réalité des gouvernements locaux des pays partenaires méditerranéens, nous nous trouvons avec un panorama de haute centralisation dans les institutions gouvernementales. En dépit de la volonté montrée par les responsables politiques de ces pays, les changements ont été assez limités. Presque tout le pouvoir de décision politique, spécialement en termes de distribution de ressources, continue très centralisé. La majorité de pays ont effectué plutôt une déconcentration administrative, où les décisions plus importantes restent encore dans le centre. On peut

affirmer que la décentralisation a été restreinte à des aspects administratifs à plus qu'à politiques ou économiques.

La CDP devrait notamment soutenir les processus de démocratisation dans le monde. Plus que financer des projets de développement ponctuels, la CDP devrait favoriser l'exercice des droits civils au travers de la démocratie locale et, d'autre part, en encourageant un développement économique, social et territorial durable permettant la mise en place de services collectifs permanents plus efficaces au niveau local. Cela a une importance cruciale pour la réforme institutionnelle et pour l'amélioration de la gouvernance dans les pays partenaires méditerranéens.

Il convient de même souligner que les pays des voisins méditerranéens sont des partenaires essentiels de l'UE : Ils ont un rôle fondamental à jouer dans la croissance de nos économies respectives, dans le développement économique et le commerce extérieur, dans la création d'une zone de stabilité politique et d'État de droit, ainsi que dans les échanges de ressources humaines, d'idées, de connaissances et culturels. Dès lors, l'Union européenne doit agir afin de promouvoir la coopération régionale et sous-régionale et l'intégration, conditions préalables indispensables à la stabilité politique, au développement socio-économique et à la réduction de la pauvreté dans cet espace commun.

Dans ce cadre, la CDP est donc un maillon indispensable de première importance dans la mesure qui approche à différents acteurs de différents niveaux de la gouvernance.

Au fil de ces réflexions, nous énumérons brièvement ci-après quelques aspects qui pourraient être considérés comme des préoccupations ou des défis prioritaires nous aideront à ouvrir un débat fructueux. Entre autres, nous soulignons :

- Les nouveaux « liens d'interdépendance » ou l'intégration entre PEM, Politique européenne de voisinage et Coopération publique décentralisée doivent être repensés sur le long terme, dans une perspective de développement durable.
- Les incertitudes quant à l'évolution possible et au développement de la zone de libre-échange constituent une autre préoccupation. Les derniers développements et les informations disponibles montrent que l'on est loin d'une évolution claire vers la libéralisation économique et commerciale, initialement prévue pour 2010.
- L'analyse de l'évolution du PEM met en évidence le peu de progrès accomplis ainsi que la faible portée des politiques européennes, qui n'ont pas débouché, dans la plupart des pays partenaires, sur des résultats tangibles en matière d'amélioration de la démocratie et de droits de l'Homme. Cet aspect semble être l'un des principaux obstacles aux initiatives de Coopération publique décentralisée et à l'intégration méditerranéenne dans la perspective du PEM.
- L'asymétrie dans les processus de décentralisation et d'autonomie des collectivités territoriales des deux rives, ainsi que la faible coordination verticale (locale, régionale, nationale) au sein des pays euro-méditerranéens partenaires, est un autre défi de la Coopération publique décentralisée.

lisée en Méditerranée. Les pouvoirs locaux ont souvent de grandes difficultés à mettre en place des partenariats décentralisés avec leurs homologues.

- La nécessité d'envisager une meilleure définition stratégique de nombreuses collectivités territoriales européennes, eu égard aux enjeux d'une Coopération publique décentralisée viable, inscrite dans la durée et fondée sur le partenariat. Comme indiqué tout au long de ce document, un changement de perspective est fondamental en vue de l'établissement de partenariats allant au-delà d'actions ponctuelles de coopération ou d'aide.
- Les limites et les lacunes des relations Sud-Sud au sein des pays méditerranéens partenaires sont un autre aspect à prendre en compte. La faiblesse des relations Sud-Sud constitue un sérieux obstacle à la perspective régionale consubstantielle au PEM et apparaît comme l'un des principaux défis pour l'avenir de l'intégration méditerranéenne.
- Enfin, l'enlisement du conflit israélo-palestinien reste un obstacle majeur à une plus grande fluidité des relations euro-méditerranéennes, tandis que le terrorisme international, la guerre en Irak ou l'immigration illégale font désormais de la sécurité un pilier à renforcer au sein du PEM.

Bibliografia

ALONSO, J. A. *La Cooperación Descentralizada en el marco del sistema español de cooperación al desarrollo*, 2ª Jornada Estatal de Cooperación Descentralizada, Alcorcón, juliol 2000

ASSOCIATION ARC LATIN. *Plan Stratégique « Arc Latin 2010: un territoire méditerranéen durable »*. Novembre 2004.

BEKKOUCHE, ADDA y GALLET, BERTRAND. *La coopération décentralisée: l'émergence des collectivités et autorités territoriales sur la scène internationale*.

BELGHAZI, SAÂD, *Local Governance, development and service delivery, Arab States local governance forum*, Sana'a Yemen, desembre 2003.

BOU, MARC, NAVARRO, MARC, TIRADO, ARANTXA. *Gobernabilidad y Desarrollo en el Mediterráneo. Una aproximación institucional*. Documentos de Trabajo nº 11. Institut Internacional de Governabilitat de Catalunya, juny 2005.

CESE. *Documento informativo de la sección especializada de relaciones exteriores sobre el tema «Por una mayor participación nacional y regional de la sociedad civil organizada en la Asociación Euromediterránea»*. CESE 217/2003

CESPI. *Partenariats territoriaux pour l'environnement et le développement durable dans l'aire de la Méditerranée*. Concept Paper, octubre 2004.

COMISSIÓ EUROPEA. *Comunicació de la Comissió al Consell i al Parlament Europeu. L'Europa ampliada – Veïnatge: un nou marc per a les relacions amb els nostres veïns de l'est i del sud*. Brussel·les, 11 de març de 2003.

COMISSIÓ EUROPEA. *Comunicació de la Comissió. Política Europea de Veïnatge. Document Estratègic*. Brussel·les, 12 de maig de 2004.

COMISSIÓ EUROPEA. *Euro-Mediterranean Partnership. The Barcelona process, five years on 1995-2000*, Luxemburg, 2000.

COMISSIÓ EUROPEA. *Comunicació de la Comissió al Consell i al Parlament Europeu. Un nou impuls a les iniciatives de la UE en l'àmbit dels drets humans i la democratització en col·laboració amb els socis mediterranis. Orientacions estratègiques.* Brussel·les, 21 de maig de 2003.

COMMISSION MÉDITERRANÉEN POUR LE DÉVELOPPEMENT DURABLE (CMDD). *Document de travail réalisé par le Plan Bleu* 14.07.00.

COMITÉ DES RÉGIONS. *Le partenariat euro-méditerranéen et les collectivités territoriales: la nécessité d'une coordination et d'un outil spécifique pour la coopération décentralisée* Avis de Prospective 12 mai 2004 (CdR 327/2003 fin).

COMITÉ DES RÉGIONS. *Le partenariat euro-méditerranéen et les collectivités territoriales : la nécessité d'une coordination et d'un outil spécifique pour la coopération décentralisée.* Projet d'avis de prospective. Brussel·les, març 2004.

COMITÉ DES RÉGIONS. *Le rôle des autorités régionales et locaux dans le partenariat euroméditerranée: Comment améliorer et renforcer le partenariat entre les villes et régions du nord et du sud de la Méditerranée?* Études CdR E-4/2004. Brussel·les, desembre 2004

COMUNICACIÓ DE LA COMISSIÓ AL CONSELL I AL PARLAMENT EUROPEU. *Desè Aniversari de l'Associació Euromediterrània: Un programa de treball per abordar els desafiaments en els propers cinc anys.* EuroMed Report nº 89, abril 2005.

COMMUNICATION DE LA COMMISSION 1ER JUILLET 2003. «*Jetter les bases d'un nouvel instrument de voisinage*»; Communication sur l'Europe élargie – «*Voisinage: un nouveau cadre pour les voisins du Sud et de l'Est*»).

COMMUNICATION À LA PRESSE DU CONSEIL UE. *Réunion à mi-parcours des Ministres euro-méditerranéens des Affaires Étrangères* (Dublin, 5 et 6 mai 2004); Conclusions de la Présidence).

CHALINE, CLAUDE. *L'urbanisation et la gestion des villes dans les pays méditerranéens. Evaluation et perspectives d'un développement urbain durable.* CMDD, maig 2001.

DODINI, M. and M. FANTINI. *The EU Neighbourhood Policy: Implications for Economic Growth and Stability*, EC, DG for Economic and Financial Affairs, juliol 2004

ERIC PHILIPPART. *The Euro Mediterranean Partnership. Unique features, first results and future challenges.* Centre for european policy studies. Working Paper, 10. d'Abril de 2003.

EMERSON, MICHAEL and GERGANA NOUTCHEVA. *From Barcelona Process to Neighbourhood Policy. Assesments and Open Issues* CEPS Working Documents: nº 220, març 2005.

RÉGION PROVENCE-ALPES-CÔTE D'AZUR. *Comunicació: La Cooperació a la Mediterrània i les seves evolucions*. Assamblea Plenària, 20 de setembre de 2004.

EUROMESCO RAPPORT. «*Barcelona Plus*» *Vers une Communauté euro-méditerranéenne d'États démocratiques*. Abril 2005.

EUROPEAN COMISIÓ. "Guidance Note concerning the preparation of Neighbourhood Programmes at the external borders of Member States and Accession Countries", European Commission Services Working Papers, Bruxelles). 23.10.2003.

EUROPEAN COMMISSION. *Europe and the Mediterranean: towards a closer partnership*. An overview of the Barcelona Process. Març 2003

EUROPEAN COUNCIL. *Presidency Conclusions for the Euro Mediterranean Meeting of Ministers of Foreign Affairs*, La Haia, 29-30 de novembre de 2004.

FEMISE, INSTITUT DE LA MÉDITERRANÉE. *Le partenariat euro-méditerranéen, 10 ans après Barcelone : acquis et perspectives*. Febrer 2005.

FERNÁNDEZ DE LOSADA, A. *Reflexiones entre gobiernos locales de la UE y América Latina. Una perspectiva europea*. Tejiendo Lazos entre Territorios. La Cooperación Descentralizada Local UE-América Latina, Diputació de Barcelona, Municipalidad de Valparaíso, 2004.

HUBER, BETTINA, *Governance, Civil Society and Security in the Euro-Mediterranean Partnership: Lessons for a more effective partnership*. EuroMeSCO Paper, 39, desembre 2004.

HUSSON, BERNARD. *La coopération décentralisée, légitimer un espace public local au Sud et à l'Est*. Transverses, n° 7, juliol 2000.

MAC LIMAN, ADRIÁN. *Iniciativa Euromediterránea de la Unión Europea: la respuesta de los Países Terceros Mediterráneos*. Colecció Dossier Daftar. Fundació CIDOB, Barcelona.

MEDEA. Institut Européen de Recherche sur la Coopération Méditerranéenne et Euro-Arabe. *La Politique de voisinage de l'Europe élargie et les pays du Maghreb*, Bruselas, octubre 2004.

MERCURIO, Antonio y STOCCHIERO, ANDREA. *Primo repertorio della Cooperazione delle Regioni Italiane nel Bacino del Mediterraneo*. OICS, CeSPI, 2004.

MINISTÈRE DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES. Délégation à l'action extérieure des collectivités locales. *La coopération internationale des collectivités locales de l'Union Européenne*. Setembre 2001.

PAM. PLAN D'ACTION POUR LA MÉDITERRANÉE. *Gestion des villes et développement durable en Méditerranée*. CMDD, Mónaco, novembre 2001.

PHILIPPART, ERIC. *The Euro-Mediterranean Partnership: Unique features, first results and futur challenges*. CEPS, Working Paper nº 10, abril 2003.

PROGRAMA DE NACIONES UNIDAS PARA EL DESARROLLO (PNUD) 2004. *Human Development Report 2004*.

RHI SAUSI, JOSÉ LUIS. *El papel de las administraciones descentralizadas en la cooperación al desarrollo de la Unión Europea*. Revista Española de Desarrollo y Cooperación, 1996

RHI-SAUSI, COLETTI, RAFFAELLA, CUGUSI, BATTISTINA. (CeSPI). *Strumenti e metodologie dei programmi di prossimità nel Mediterraneo nella fase di transizione. Prospettive per la cooperazione INTERREGIONALE*, Nàpols, juliol 2004.

ROMERO, MARÍA DEL HUERTO, *Una aproximación contextual y conceptual a la Cooperación Descentralizada*, en «*Tejiendo Lazos entre Territorios. La Cooperación Descentralizada Local UE-América Latina*», Diputació de Barcelona, Municipalidad de Valparaíso, 2004.

ROTTA, ALESSANDRO, PEDICINI, VALERIA i STOCCHIERO, ANDREA. *Il coordinamento degli strumenti di cooperazione nella politica di prossimità*. Conferencia Internazionale: Il partenariato INTERREGIONALE nella politica di prossimità: il Mediterraneo ed i Balcani. Ancona, octubre 2003.

STOCCHIERO, ANDREA. CESPI. *Policies and Practices on Migration and Development in Italy: Lessons to be learnt and Suggestions for the EU's Aeneas Programme*. Position Paper. Febrer 2005.

STOCCHIERO, ANDREA. *I partenariati territoriali nella politica di prossimità*. Research Paper CeSPI per la regione Toscana, Roma, setembre 2004.

YOUNG, RICHARD. *El proceso de Barcelona, diez años después*, gener 2005.

Diputació de Barcelona
Direcció de Serveis de Relacions Internacionals
Còrsega, 300, pral. - 08008 Barcelona
Tel. +34 934 022 077
Fax +34 934 022 473
d.relacionsint@diba.es
www.euromediterrania2005.org

Hi col·laboren:

ISBN: 84-9803-086-2

9 788498 030860